

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

bakalářské kombinované studium
2011 – 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Milan Žák

Soukromý a státní terciární stupeň vzdělávání pohledem
maturantů na vybraných středních školách v kraji Vysočina

Praha 2012

**Vedoucí bakalářské práce:
Ing. Mgr. Eva Teclová**

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined (Part time) Studies
2011 - 2012

BACHELOR THESIS

Milan Žák

Private and state tertiary education level in view of secondary
school graduates at selected secondary schools in the region of
Vysočina

Prague 2012

**The bachelor thesis work supervisor:
Ing. Mgr. Eva Teclová**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 15. 2. 2012

Milan Žák

Poděkování

Chtěl bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce, Ing. Mgr. Evě Teclové, za odborné vedení, za užitečné rady, návody a prostředky, které mně poskytovala v rámci tvorby bakalářské práce.

Nemohu opomenout ani středoškolské učitele a respondenty samotné. V neposlední řadě děkuji za podporu svojí partnerce Markétě a rodině.

Anotace

Bakalářské práce se zabývá soukromým a státním terciárním stupněm vzdělávání. Práce je rozdělena do dvou částí. První teoretická část obsahuje poznatky získané z odborné literatury a platné legislativy. Tato část popisuje a charakterizuje terciární stupeň vzdělávání a vymezuje základní typy středních škol. V teoretické části je zároveň zakomponována typologie vysokých škol a maturitní zkouška. Bakalářská práce se v teoretické části zabývá mimo jiné genezí soukromých vysokých škol a jejich významem ve vzdělávací soustavě.

Druhá, empirická část práce, obsahuje analýzu dotazníků. Oblasti sběru dat byly gymnázia v Chotěboři a v Ledči nad Sázavou.

Hlavním cílem bylo zjistit, zdali maturanti preferují státní vysoké školy před soukromými.

Klíčové pojmy

maturant, maturitní zkouška, soukromý, státní, střední škola, stupeň vzdělávání, terciární vzdělávání, typy středních škol, typy vysokých škol, vysoká škola, vzdělávací soustava.

Annotation

The bachelor thesis deals with private and state tertiary level of education. The work is divided in two parts. The first theoretical part includes the theory based on specialized literature and valid legislation. This part describes and characterizes tertiary level education and defines the basic types of secondary school. There are also incorporated typology of universities and school leaving exam in the theoretical part. Theoretical part of bachelor thesis deals with genesis of private universities and their importance in the educational system.

The second practical part of this work analyses the questionnaires. The data collection areas were grammar schools in Chotěboř and Ledec nad Sázavou.

The main aim of the work was to find out if graduates of secondary schools prefer state schools or private ones.

Key words

education system, high school, level of education, private, state, school leaving exam, secondary secondary school graduates, tertiary education, types of secondary schools, types of universities, university.

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	
1 Základní a sekundární stupeň vzdělávání.....	9
2 Typologie středních škol v ČR.....	11
3 Maturita - "vstupenka" na VŠ.....	14
3. 1 Historie a vývoj maturitní zkoušky v Českých zemích	14
3. 2 Maturitní zkouška v zahraničí	18
3. 3 Maturita a její nová tvář.....	20
4 Terciární studium.....	25
4. 1 Druhy vysokoškolských institucí.....	27
5 Terciární stupeň vzdělávání z hlediska financování.....	29
5. 1 Školné.....	30
6 Vysokoškoláci v ČR v číslech.....	34
7 Spojené státy a terciární stupeň vzdělávání.....	36
8 Geneze soukromých vysokých škol a jejich význam.....	39
PRAKTICKÁ ČÁST	
9 Popis výzkumu.....	42
9. 1 Konceptualizace.....	43
9. 2 Operacionalizace.....	44
9. 3 Cíl a hypotézy výzkumu.....	44
9. 3. 1 Hypotéza č. 1.....	44
9. 3. 2 Hypotéza č. 2.....	45
9. 3. 3 Hypotéza č. 3.....	45
9. 4 Metoda sběru dat	46
9. 5 Charakteristika výzkumného vzorku.....	47
9. 6 Interpretace údajů.....	48
9. 6. 1 Soukromá či státní?.....	48
9. 6. 2 Školné - motivace, nebo překážka?.....	51
9. 6. 3 Je soukromá škola prestižní?.....	54
ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	61
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	64
SEZNAM PŘÍLOH	65

ÚVOD

„Neznalost je strašně nebezpečnou zbraní. Většina pomluv a urážek nevzniká proto, že by byli lidé špatní, ale protože nevědí. Největší zločiny lidstva byly spáchány z fanatismu. Fanatismus je otcem nevědomosti. To s úrovní vzdělání nemá nic společného. Sebeovládání, trpělivost, úcta k druhým, schopnost jít v životě cestou dobra, kráčet za ideály humanizmu - jsou daleko důležitějšími faktory než formální školní vzdělání, byť i univerzitního charakteru“.¹

Bakalářská práce „Soukromý a státní terciární stupeň vzdělávání pohledem maturantů na vybraných středních školách v kraji Vysočina“ je rozdělena do dvou primárních částí.

První část, *část teoretická*, vychází z odborné literatury (viz seznam použité literatury). Podrobně se zabývá terciárním stupněm vzdělávání, jeho charakteristikou a základním vymezením soukromých a státních škol. Sekundárně je zaměřena na střední školy, jejichž úspěšné absolvování a složení maturitní zkoušky je prvotní předpoklad ke studiu na vyšších odborných a vysokých školách. Tato bakalářská práce se snaží objektivně najít klady a zápory státních i soukromých škol, které nabízejí vzdělání na terciárním stupni. Práce jako taková se soustřeďuje na „cílovou“ skupinu potenciálních studentů jak vysokých, tak i vyšších odborných škol. V rámci terciárního stupně vzdělávání je reflektováno také nejasné „chápání“ vyšších odborných škol ve vzdělávací soustavě. Část teoretická této práce dále vymezuje čtyři typy středoškolského studia – gymnázia, konzervatoře, střední odborné školy a střední odborná učiliště a to v rámci komplexnosti informací o středoškolském systému vzdělávání, který je úzce spjat s terciárním stupněm školství. Autor práce v teoretické části dále vyčleňuje typologii vysokých škol.

¹ BERWID-BUQUOY J., poeta.cz [online] c2000, [cit. 2011-10-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.poeta.cz/citaty/kategorie/vzdelani>>.

Druhá část, *část praktická*, vychází ze získaných dat autorova výzkumu a jeho podkladů. Autor práce si zvolil metodu kvantitativní, nástrojem sběru dat je dotazník. Vzorek cílové skupiny je vnímám jako celek.

Hlavním cílem bakalářské práce „Soukromý a státní terciární stupeň vzdělávání pohledem maturantů na vybraných středních školách v kraji Vysočina“ je zjistit, zdali absolventi preferují vysoké a vyšší odborné školy státní před školami soukromými. Autor chce dále zjistit, jak hodně jsou studenti limitováni školným na soukromých vysokých a vyšších odborných školách.

Z výše uvedeného cíle lze vydedukovat, že bakalářskou prací chce autor objasnit postoj k soukromým a státním školám, které umožňují získat vzdělání na terciárním stupni. Práce chce objasnit, jaké jsou priority absolventů maturitního studia v dalším pomaturitním vzdělávání i do jaké míry u nich hraje roli soukromý a státní sektor. Výzkum je zároveň zaměřen na vnímání školného na soukromých vysokých a vyšších odborných školách. Zároveň zkoumá, do jaké míry existence školného ovlivňuje preference výběru privátního stupně terciárního vzdělávání.

K volbě tématu autora nasměrovalo více faktorů. Jako absolventa soukromé vyšší odborné školy a zároveň t. č. jako studenta privátní vysoké školy jej velice zajímá vnímání soukromých škol jak veřejností, tak konkrétně studenty středních škol. Autor by rád označil konkrétní pozitiva a negativa obou druhů terciárního vzdělávání. Zároveň vnímá odlišnost názorů ve společnosti na soukromý a státní sektor školství. Autor taktéž disponuje zkušeností ze státního Gymnázia v Chotěboři.

1 ZÁKLADNÍ A SEKUNDÁRNÍ STUPEŇ VZDĚLÁVÁNÍ

Součástí české vzdělávací soustavy jsou primárně základní školy, základní umělecké školy, sekundárně pak učiliště, střední školy, speciální školy a vyšší odborné školy.

Základní školy jsou charakterizovány povinnou školní docházkou. Docházka do základní školy je ve všech vyspělých a ve většině rozvojových zemí povinná. Povinnou školní docházku lze vymezit jako základní a zákonnou povinnost dětí navštěvovat v určitém věku základní školu. Z toho vyplývá povinnost zákonných zástupců dětí příslušného věku do školy posílat a povinnost státních orgánů a orgánů samosprávy zajistit provoz potřebných školních zařízení. Základním vzděláním rozumíme všeobecné vzdělání určené široké populaci. Realizuje se v institucích základního školství, které nejsou zpravidla nijak diferencované. V České republice jej poskytují základní školy. Cílovou skupinou jsou děti ve věku 6 – 15 let.

Po úspěšném ukončení základního vzdělávání nebo po splnění povinné školní docházky může student pokračovat v dalším vzdělávání na střední škole. Spektrum středních škol je velice různorodé, v nabídce jsou školy státní, soukromé, školy se zaměřením na profesní přípravu, připravující na studium na vysoké škole (gymnázia). Tento typ středoškolských institucí lze ještě dělit podle zřizovatele. David Daniel a kol.² dle uvedeného aspektu vymezuje tyto druhy: státní školy, církevní školy a soukromé školy. U státních škol je zřizovatelem zpravidla ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Zřizovatelem státních škol však mohou být i jiná ministerstva. Zřizovatelem církevních škol jsou církve, u soukromých škol to mohou být různé fyzické a právnické osoby.

² DAVID, D., *Bude vaše dítě studovat?*. 1 vyd. Brno: Barrister & Principal, 2000. 145 s. ISBN 80-85947-46-3.

Průcha³ definuje střední školství jako soustavu škol poskytujících středoškolské vzdělání, následující po ukončení vzdělání základního.

Typologií středních škol v České republice, jejichž absolvování včetně úspěšného složení maturitní zkoušky jsou základním předpokladem pro studium na vysoké škole, se zabývá následující kapitola. Vymezuje základní typy středoškolských institucí v naší republice dle platné legislativy.

³ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 1995. 322 s. ISBN 80-7178-029-4.

2 TYPOLOGIE STŘEDNÍCH ŠKOL

Střední škola je typem školy, která poskytuje středoškolské vzdělání. Jedná se o získání kvalifikace, které prohlubuje všeobecné vzdělání, poskytuje diferenciovanou přípravu na další možnost získání větší a specifičtější odbornosti. Střední školy taktéž připravují studenty na přípravu budoucí profese. Jak již autor uvedl, návaznost na střední školy zajišťují nejen školy vysoké, ale i vyšší odborné školy. Níže jsou v práci uváděny jednotlivé typy středních škol.

Gymnázia lze charakterizovat jako jeden ze tří hlavních druhů středních škol existujících v České republice. Jedná se o instituci, která poskytuje všeobecné vzdělání zakončené maturitní zkouškou. Je typem středních škol, které poskytují úplné střední vzdělání zakončené maturitou. Tento typ středních škol má v ČR dlouholetou tradici. Po sametové revoluci (tedy po r. 1989) začala vznikat víceletá gymnázia. Hlavním cílem tohoto druhu středních škol je příprava studentů ke studiu na vysokých školách popř. na vyšších odborných školách. Jednalo se, a v této době se jedná, o dominantní a převládající poslání gymnázií.

V současné době existují dva hlavní typy gymnázií⁴:

- čtyřletá gymnázia navazující na základní školu
- víceletá gymnázia. Někdy též nazývaná klasická (osmiletá), reálná a všeobecná (sedmiletá na šestiletá). Základem učebního plánu tvoří u nižších ročníků korespondující studium s příslušníky základní školy, ve vyšších ročnících pak stoupá podíl volitelné a specializační složky.

Střední odborná škola je dalším druhem střední školy v České republice. Tato střední škola poskytuje úplné střední vzdělání, které je zakončeno maturitní zkouškou. Délka studia činí zpravidla čtyři roky. Mimo jiné může tato střední škola nabízet i

⁴ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 322 s. ISBN 80-7178-029-4

dvouleté či tříleté studium v oborech poskytujících střední odborné vzdělání. Absolventi těchto škol mohou být připraveni pro výkon odborných činností v technicko-hospodářských, pedagogických, zdravotnických, ekonomických a dalších oborech. Mohou však také studovat na vyšší odborné škole nebo vysoké škole, které jsou pokračovateli za získáním kvalifikace na terciárním stupni vzdělávání. Střední odborná škola a instituce jako taková připravuje studenta především pro výkon odborných činností. Délka studia v tomto případě trvá denní formou nejvýše čtyři roky.

Střední odborná učiliště nabízí relativně velkou řadu učebních oborů s délkou učení dva, tři a čtyři roky. Učební obory, které trvají dva roky, jsou ukončeny výučním listem či osvědčením. Obory tříleté jsou ukončeny výučním listem. Pro potencionální studium na terciárním stupni vzdělávání jsou relevantní čtyřleté obory, které jsou zakončeny maturitou. David⁵ uvádí, že řada středních odborných učilišť nabízí po vyučení také možnost dalšího studia ukončeného maturitou.

Konzervatoř lze vymezit jako specifický druh střední odborné školy, připravuje svoje studenty pro obory, které jsou specifického rázu, tedy tanec, hudba, zpěv a dramatické umění. Tento typ škol lze chápat jako přípravu na terciární stupeň vzdělávání. Konzervatoř má šest ročníků. Výjimku tvoří tanec, kde se délka studia pohybuje v rámci osmi ročníků. Ukončuje se absolutoriem (podobně jako vyšší odborné školy), ale i maturitou. „Absolventi konzervatoří se nejčastěji uplatňují jako profesionální umělci v rámci divadelních, hudebních, pěveckých či tanečních těles nebo jako sólisté, ale mohou působit také jako pedagogové a lektori, kulturní redaktori či osobní cvičitelé“.⁶ Maturanti konzervatoří mají možnost získat terciární vzdělání v následném vysokoškolském studiu uměleckého nebo pedagogického směru (např. AMU, HAMU, JAMU, DAMU, pedagogické fakulty.) Pro tato školská zařízení je typická jejich specifická profilace. Zaměřují se hlavně na výchovu žáků v umělecké oblasti. Jak uvádí školský zákon, který studiu na konzervatoři vyčlenil zvláštní část, „vzdělávání v konzervatoři rozvíjí znalosti, dovednosti a další schopnosti žáka získané v základním a v základním uměleckém vzdělávání, poskytuje všeobecné vzdělání a

⁵ DAVID, D. *Bude vaše dítě studovat?*. 1 vyd. Brno: Barrister & Principal, 2000. 145 s. ISBN 80-85947-46-3.

⁶ ČERNÁ, L. *Konzervatoř: SŠ, VOŠ a dřina v jednom*. [online] c2000, [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.vysokeskoly.cz/clanek/konzervator-ss-vos-a-drina-v-jednom>>.

připravuje žáky pro výkon náročných uměleckých nebo uměleckých a umělecko-pedagogických činností v oborech hudba, tanec, zpěv a hudebně dramatické umění. Vzdělávání v konzervatoři vytváří dále předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, pokračování ve vzdělávání a pro výkon pracovní činnosti“.⁷

⁷ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném aj. vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

3 MATURITNÍ ZKOUŠKA – „VSTUPENKA“ NA VŠ

Základním předpokladem pro přijetí na terciární stupeň vzdělávání je bez pochyby úspěšné zakončení střední školy. Pokud chce student středoškolského studia pokračovat ve studiu na vysoké (popř. vyšší odborné škole), musí být úspěšný u maturitní zkoušky. Maturitní zkouškou se podrobně zabývají následující kapitoly.

Výraz *maturita* původně pochází z latinského slova *maturitas*, které v doslovném překladu znamená zralost. Toto slovo lze též chápat podle anglického překladu *maturity*, jako dospělost. Maturitní zkouška by tedy měla být zkouškou dospělosti a vyzrálosti k dalšímu studiu na vysoké škole. Zkouška tedy sice není povinná a žák střední školy může mít středoškolské vzdělání bez maturity, avšak nemá v tomto případě možnost dále pokračovat ve vyšším vzdělávání.

Tato zkouška byla zavedena v zemích střední Evropy v 19. století a postupem času prošla řadou reformem a modifikací. V poslední době se *maturita* stala jedním z nejdůležitějších témat diskuse v České republice, a to díky novým reformám, které se MŠMT. Tyto reformy by měly vést k tzv. *nové maturitě*, která má za úkol nejen zvýšit objektivitu maturitních zkoušek, ale také zohlednit odborná učiliště, a to rozdělením maturity na dva stupně: nižší a vyšší. Tímto způsobem by vysoké školy měly mít lepší náhled do opravdové úrovně žáků s touto zkouškou.

3. 1 Historie a vývoj maturitní zkoušky v Českých zemích

Každý školský systém má svoje vlastní pojetí finální zkoušky druhého stupně vzdělávání. *Maturita*, taková, jakou ji známe dnes v České republice, se od její prvotní formy z dob Rakousko-Uherska významně vyvinula podle dobových trendů.

Maturitní zkouška byla v Rakousku-Uhersku zavedena v prosinci, roku 1854. V dokumentu zvaném *Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Österreich (Nástin organizace gymnázií a reálných škol v Rakousku)*, který byl základním dílem Bonitz-Exnerovy školské reformy, byla maturitní zkouška definována jako “státem kontrolovaná zkouška, jejíž složení opravňovalo ke studiu na univerzitě a

zároveň bylo vstupenkou do státních služeb.” Tento Nástin vznikl na popud nově vzniklého ministerstva veřejného vyučování (později *ministerstvo kultury a vyučování*), které v roce 1848 nahradilo tehdejší Studijní dvorskou komisi. V druhé polovině 19. stol. také došlo k zavedení povinné maturity na reálkách, které se začaly výrazně přibližovat gymnáziím, takže jich i reálek začíná v té době rapidně přibývat.

Maturita v jejích prvopočátcích měla podobu ústní a písemnou. Mezi jejími dvěma částmi zpočátku neměla být přestávka, avšak postupem času se stalo zvykem studentům nechávat týden volna před ústní částí maturitní zkoušky. Do dnešního dne se tato tradice zachovala jako „svatý týden“.

Písemná část maturitní zkoušky bývala velmi zdlouhavá a skládala se ze zkoušky z mateřského jazyka, která trvala pět hodin, stejně jako zkouška z jazyka latinského. Další částí písemných maturit byla maturita z matematiky, která trvala čtyři hodiny a řečtiny, která trvala „pouze“ hodiny tři. Pro české studenty byla maturita z jazyka německého volitelná a nepovinná. Zvláštní opatření byla navržena proti podvodům či opisování.⁸

Ústní část maturitní zkoušky byla původně velmi obsáhlá a náročná a student ji musel skládat ze všech předmětů. Od tohoto však bylo brzy upuštěno a studenti museli povinně maturovat pouze z fyziky, zeměpisu, dějepisu, latiny, řečtiny, češtiny a matematiky. V případě, že student měl z prvních tří jmenovaných předmětů v posledních dvou letech gymnázia průměrnou známku druhého či prvního stupně klasifikační stupnice, nemusel z těchto předmětů maturovat.

Nedílnou součástí procesu maturitních zkoušek byla také maturitní komise, která se skládala z učitelů povinných maturitních předmětů a jejím předsedou byl zpravidla

⁸ Studenti, kteří byli přistiženi při tomto činu, museli opakovat celou písemnou maturitní zkoušku a jejich podvod byl zapsán i v maturitním vysvědčení. Avšak, jak je známo z dochovaných dobových záznamů, studenti si vždy uměli poradit a vznikala tak náročná a důmyslná opatření, kterými si studenti při nesmírně náročných maturitních zkouškách pomáhali. Tato opatření mnohdy zahrnovala pomoc zvenčí od univerzitních studentů či přátelského školníka, který do třídy mohl velmi nenápadně donést maturantům správné výsledky.

zemský školní inspektor, ředitel jiného gymnázia nebo univerzitní profesor. Ten měl dohlížet na to, aby někteří žáci nebyli zvýhodňováni či naopak.

Po úspěšném složení zkoušky dospělosti mohl student být přijat na jakoukoliv fakultu univerzity. Srovnávací zkoušky musel složit pouze na fakultě technické a v případě, že studoval na reálném gymnáziu, musel skládat tyto zkoušky při zájmu o téměř všechny fakulty z klasických jazyků, kterými byly jazyky latinský a řecký.

Školy v té době byly však výhradně chlapecké a dívky zde mohly studovat pouze jako externistky. Maturitní zkoušku mohly dívky vykonat až od roku 1878, nejprve ji mohly skládat pouze na státních, chlapeckých školách, a to i po založení prvního dívčího gymnázia, Minerva. Avšak vysokoškolského vzdělání mohly ženy dosáhnout až od roku 1896.

Tento systém byl však často kritizován pro svou neúnosnou obtížnost. Další reforma proto přišla již v roce 1908. Tato školská reforma ministra Marcheta přinesla do Rakouského školství zásadní změny k lepšímu. Maturita byla na základě vídeňské ankety zjednodušena. Před touto reformou měla maturitní zkouška prokazovat způsobilost žáka pro studium na vysoké škole, avšak nyní se omezila jen na znalost gymnazijních poznatků. Obsah maturity byl také lépe vymezen a zredukován např. o překlad z českého jazyka do latiny, fyziku či matematiku. Žáci tedy skládali zkoušky jen ze čtyř předmětů. Hodnocení bylo taktéž zmírněno. Žáku ke složení zkoušky stačila maturita z většiny předmětů, tedy pokud student jeden předmět nezvládnul, maturitní zkoušku složil. Na maturitní vysvědčení se také neuváděly známky z jednotlivých předmětů. Marchetova reforma maturitu nejen zjednodušila, ale také zrovnoprávnila. Tudíž všichni žáci, kteří složili maturitní zkoušku na středních školách, byli oprávněni ke studiu na univerzitách (v určitých případech musela tato zkouška být zakončena ještě zkouškou doplňující).

Tyto reformy však vedly k četným diskuzím ohledně úlohy maturity. Některé dobové názory inklinují ke zrušení celé zkoušky, jiné k jejímu opětovnému zpřísnění. Článek z dobového tisku vypovídá o zlehčení životního stylu studentů a zpříjemnění jejich každodenního života.

„Pověstný disciplinární řád na většině středních škol dnes již pozbyl vsí hrůzy, poněvadž se ve svých zastaralých předpisech prostě nepraktikuje. (...) žáci dnešní střední školy si odbírají časopisy a knihy podle své libosti – pokud ovšem vůbec mají smysl pro něco jiného, kromě footballu – chodí do divadla a do biografů, jak se jim líbí, ba i do hostinců, kaváren a jiných míst hmotných požitků dovedou si najít cestu. Kdo stará se dnes o soukromý život studentův, pokud ovšem nezpůsobí veřejného pohoršení? O ustavičném a nekonečném zkoušení dalo by se mnoho psát. Jistě je dnes zkoušení větší trýzní pro učitele než pro žáka. Nespravedlivé posuzování je dnes skoro vyloučeno, poněvadž se žák neklasifikuje na základě rozptýlených nahodilých zkoušek, nýbrž na základě souborných zkoušek z většího oddílu jednotlivých předmětů...“⁹

V období za první republiky a mezi válkami se maturitní zkouška téměř nezměnila a zůstala ve formě, jakou jí vtisklo Rakouské školství. Jediná menší školská reforma přišla v roce 1922, avšak ta neměla na maturitní zkoušku větší dopad, tudíž s výjimkou některých situací zůstávala zkouška nezměněna.

Jednou z těchto výjimek byla druhá světová válka, v průběhu které panovala všeobecná antisemitistická nálada a židovští obyvatelé mohli studovat jen na určitých školách a maturita v jejich řadách byla spíše vzácností. I když židovští žáci byli povětšinou velice pilní a snaživí, což by učitelé jistě rádi ocenili, kantoři si nemohli dovolit odporovat tehdejšímu nacistickému režimu.

Za socialistického režimu v Československu maturitní zkouška dostala podobu, ve které zůstala až do roku 2010, s jediným rozdílem, že maturita z ruského jazyka byla povinná. Avšak právě kvůli režimu k maturitní zkoušce mohli přistoupit jen někteří žáci. Jiným byla odepřena, stejně tak jako studium na vysokých školách. Mezi takovéto studenty patřili např. žáci, kteří byli doma vedeni ke křesťanské náboženské výchově. Komunisté křesťanství nepodporovali, ba za něj i pronásledovali, a tudíž pokud bylo podezření, že by se některý žák mohl v budoucnu zabývat studiem teologie, nemohl přistoupit ani k maturitní zkoušce. Tento problém měli křesťanští studenti nejen s maturitní zkouškou, ale se studiem celkově. Někteří žáci také nemohli přistoupit

⁹ ŘEZNIČKOVÁ, K. *Študenti a kantoři za starého Rakouska : České střední školy v letech 1867-1918*. 1. vyd. Příbram : Libri, 2007. 215 s. ISBN 978-80-7277-163-9.

k maturitní zkoušce kvůli svému třídnímu původu a nejvyššího vzdělání se tedy dostávalo studentům dělnického původu. Tento režim však měl kolísavou tendenci a v 60. letech došlo k jeho mírnému uvolnění.

Po Sametové revoluci roku 1989 byly maturitní zkoušky zjednodušeny a nároky na jejich úspěšné složení sníženy. Její podoba byla stále písemná a ústní a mezi těmito dvěma částmi byl tzv. „svatý týden“.

Do písemné maturity byla zahrnuta jen zkouška z českého jazyka, která měla podobu slohové práce. Studenti v den testu dostali zadaných několik témat připravených učiteli, z nichž si jedno vybrali. Na vypracování slohové práce měli čtyři hodiny a při práci mohli používat Pravidla českého pravopisu.

Ústní část maturitní zkoušky byla povinná z minimálního počtu čtyř předmětů. Jediným povinným předmětem byl český jazyk a literatura. Na známku z českého jazyka a literatury měly vliv obě části maturitní zkoušky, písemná i ústní, avšak obě části nemusí tvořit 50% celkové známky z tohoto předmětu, přičemž známka z písemné části nesmí tvořit podíl nižší než 30% konečné známky. Zbývající předměty byly volitelné. Pokud však žák chtěl, mohl dobrovolně maturovat z více než čtyř povinných předmětů. Aby student zkoušku vykonal úspěšně, musí obdržet minimálně dostatečnou známku ze všech čtyř povinných předmětů, ze kterých maturoval.

3. 2 Maturitní zkouška v zahraničí

Maturitní zkouška v takové podobě, jaká je v České republice, se vyskytuje pouze v některých Evropských zemích. Mezi tyto patří kromě České republiky také Rakousko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Maďarsko, Lichtenštejnsko, Polsko, Srbsko, Černá Hora, Švýcarsko, Slovinsko a Slovensko. Maturita v těchto zemích sice není totožná s českou formou maturitní zkoušky, avšak je jí velice podobná. Proto se autor těmito státy nebude blíže ve své práci zabývat. V poslední době však bývá trendem jezdit studovat na střední školu v zahraničí. Mezi nejčastější studentské destinace patří Velká Británie, Francie, Německo či Spojené státy americké. Pro

srovnání dále budou uvedeny podmínky závěrečných zkoušek na středních školách v některých vyspělých zemích.

Ve Velké Británii lze za ekvivalent české maturitní zkoušky považovat zkoušky „*Advanced Level*“ (jinak také General certificate of education, zkratka: GCE). Tyto probíhají v posledních dvou letech studia na střední škole, tzn., že jsou zkoušky skládány dvě. V první části zkoušky jsou studenti zkoušeni ze tří až čtyř předmětů, tato se nazývá *Advanced Subsidiary* (zkráceně AS). Povinně musí mít studenti zkoušky z anglického jazyka a matematiky. V další části zkoušky, A-Level, si potom studenti volit mohou z 80 různých předmětů, z nichž některé jsou aplikované, specializované pro určitá povolání. Další britskou středoškolskou zkouškou jsou tzv. General Certificate of Secondary Education – GCSE. Tyto jsou méně náročné než zkoušky A-level a ve srovnání s českou maturitní zkouškou jsou také jednodušší. Pro to, aby student mohl složit zkoušku A-level, je nutné, aby nejméně ve čtyřech z pěti předmětů GCSE zkoušek měl známku C a lepší (C odpovídá v české klasifikaci známce 3).¹⁰

V Německu svou úrovní české maturitě zhruba odpovídá zkouška „*Abitur*“. Pod stejným termínem najdeme finální středoškolské zkoušky také ve Finsku či Estonsku. Zkouška má poněkud větší váhu v porovnání s českou maturitou, protože umožňuje studentům, kteří ji úspěšně absolvují, studium na vysoké škole. Průběh této zkoušky se v Německu liší podle toho, ve které spolkové zemi ji student skládá.

Ve Francii je maturitním ekvivalentem zkouška s názvem „*le baccalauréat*“, neboli zkráceně – „*le bac*“. Tato zkouška byla zavedena do Francouzského školství v roce 1808 samotným Napoleonem Bonaparte. Stejně tak jako německá Abitur, i le bac, umožňuje studentům, kteří zkoušku složí, studovat na univerzitách bez přijímacích zkoušek. Zkouška není pro žáky středních škol povinná, stejně jako česká maturita, a legálně je považována za vstupní zkoušku k universitnímu vzdělání, avšak většina studentů středních škol (lyceí) ji skládá. Existují tři typy le bac: baccalauréat général (obecná zkouška), baccalauréat professionnel (profesní zkouška) a baccalauréat technologique (zkouška technická). Tyto zkoušky se od sebe odlišují zaměřením a je vhodné dbát při volbě zkoušky také na volbu univerzity, na kterou se student hlásí.

¹⁰ STIBOROVÁ, E. *Anglie: AS a A level kvalifikace*. [online]. c2010, [cit. 2011-11-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.lochneska.cz/anglie-as-a-a-level-kvalifikace>>.

V některých případech může být student na univerzitu přijat i bez zkoušek le baccalauréat, avšak student musí složit jinou, speciální zkoušku.¹¹

Ve Spojených státech amerických je pojetí maturity poněkud odlišné od toho evropského. Většina evropských zemí maturitu chápe jako vstupní zkoušky na vysoké školy, avšak v USA je toto jen důkaz toho, že student zvládl dokončit školu střední. Rozdíl je také v tom, že studenti tuto zkoušku skládají několikrát v průběhu střední školy. V některých státech tuto zkoušku mohou dělat až osmkrát. Poprvé se tyto zkoušky na území Ameriky objevily po občanské válce v roce 1890. Další reformy tohoto způsobu testování se objevily až o století později. Některé české školy mají problém s uznáním americké maturity, protože má menší váhu než maturita česká. Většina českých studentů, kteří odmaturovali ve Spojených státech, proto musí projít ještě srovnávacími testy a českou maturitou.¹²

3. 3 Maturita a její nová tvář

Maturita se stala jedním z nejvíce diskutovaných témat poslední doby, a to kvůli novým reformám, které se chystalo ministerstvo školství zavést. Celkový název projektu byl „Nová Maturita“ a sliboval zrovnoprávnění maturit a jejich větší objektivitu.

Tento projekt byl připravován již od roku 2004, pod vedením Františka Bartáka, avšak myšlenka společných státních maturit se zrodila již v polovině 90. let dvacátého století. Nultý ročník státních maturit se měl konat již v roce 2008, avšak v roce 2007 došlo ke změnám zákona, čímž byla nová maturita odložena na rok 2010. Nakonec však nultý ročník státních maturit proběhl ještě o jeden rok déle.¹³

¹¹ *Le baccalauréat*. [online]. c2011, [cit. 2011-11-27].. Dostupné z WWW: <<http://frenchfinest.wordpress.com/2011/06/12/le-baccalaureat/>>.

¹² *High school graduation examination in the United States*. [online]. last modified on 10.4.2011 [cit. 2011-11-27]. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/High_school_graduation_examination_in_the_United_States>.

¹³ *Nejčastěji pokládané otázky*. [online]. c2006, [cit. 2011-11-27].. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/statni-maturita/nejcasteji-pokladane-otazky>>.

Příprava samotné zkoušky měla být velmi náročná, ale ministerstvo předpokládalo dobré výsledky. Nová maturita měla mít lepší úroveň než dosavadní systém maturit, který byl značně neobjektivní. Nelze např. srovnávat studenta gastronomického učiliště s maturitou se studentem s gymnasijským vzděláním. Dosavadní systém maturit také mohl být lehce zmanipulován a studenti s větším charisma dokázali u maturity zkoušející profesory přesvědčit o svých znalostech pouze na základě svých rétorických dovedností. Nová maturita by tyto nerovnosti v hodnocení měla vyhladit, a to prostřednictvím testů, které budou pro všechny školy stejné. Tyto testy jsou po jejich vyplnění posílány do Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání – CERMAT.

Tento nápad se zpočátku zdál být velmi rozumný a logický, i když proti němu mnoho studentů brojilo a protestovalo. Úroveň školních maturit nebyla velmi vysoká a to jí velice pomohlo. Avšak potíže nastaly se středními odbornými školami a odbornými učilišti. Testy nových maturit jsou totiž konstruovány pro všeobecná gymnázia. Toto však znevýhodňovalo ostatní typy škol, které měly novou maturitu také začít využívat. Proto ministerstvo školství rozhodlo, že nová maturita bude mít dvě úrovně. Základní, nižší úroveň by měla vyhovovat úrovni studentů odborných učilišť a středních odborných škol, vyšší úroveň by měli zvládnout žáci gymnázií.

Nová maturita je složena ze dvou částí – státní a profilové.

Profilová část maturitní zkoušky je stejná, jako maturita bývala doposud. Dalo by se tedy říci, že se jedná o maturitu klasickou, školní. V této školní části musí žák maturovat minimálně ze dvou libovolných předmětů, na které měl patřičné hodinové dotace. Tedy žák, který si ve třetím ročníku gymnázia zvolil semináře z informatiky a matematiky, nemůže maturovat ze zeměpisu, který ve třetím a čtvrtém ročníku gymnázia není vyučován. Některé školy s pilotním nadstandardním programem mají povinnost, aby jejich žáci maturovali ve školní profilové části maturitní zkoušky ze tří libovolných předmětů.

Testy státní části maturitní zkoušky jsou pro všechny studenty stejné. V nultém a prvním ročníku státních maturit bude zkouška mít následující podobu. Žák musí povinně maturovat ze dvou předmětů, z nichž český jazyk je povinný a dále má žák možnost výběru mezi matematikou a cizím jazykem. Žák si dále může volit také

obtížnost zkoušky. Vyšší obtížnost odpovídá rozsahu učiva gymnázií, kdežto nižší obtížnost spíše rozsahu odborných učilišť a středních odborných škol. Student si dále může vybrat i ve státní části maturitní zkoušky nepovinné předměty v jakékoliv úrovni obtížnosti. Pro další ročníky je plánováno jiné rozložení zkoušky, o kterém se zde ještě zmíním.

V nultém ročníku nové maturity bylo možné si vybrat v povinné státní části např. český jazyk v nižší úrovni a v nepovinné potom v úrovni vyšší. Tohoto využilo mnoho studentů jako pojistku. Když student nepovinný maturitní předmět nezvládnul, nemělo se to zmiňovat v maturitním vysvědčení. To však nakonec nebyla pravda a známky z neúspěšně zvládnutých zkoušek se na maturitním vysvědčení objevily. Také vysoké školy se vyjádřily až velmi pozdě k tomu, zdali budou k výsledkům státních maturit přihlížet. Tato pojistka se mnohým studentům jistě vyplatila. V prvním ročníku nových maturit, který má proběhnout v květnu 2012, toto však již možné nebude. Tato podoba státních maturit však ještě ani zdaleka není finální. Ve druhém ročníku, tedy v roce 2013 se má struktura státní části maturitních zkoušek ještě změnit.¹⁴ Povinná bude stále maturita z českého jazyka, avšak cizí jazyk bude také povinností, a dále přibude třetí povinný maturitní předmět. Zde si student může vybrat ze tří nabízených, těmito jsou matematika, výpočetní a komunikační technologie a výchova k občanství.

V roce 2010 systém nových maturit započal a ukázalo se, že se stále potýká se značnými nedostatky. Nejprve proběhla maturitní generální zkouška, která stála ministerstvo 120 milionů korun. Celý projekt přitom do té doby stál už bezmála 750 milionů korun a byl tedy velmi nákladný. 95 400 studentů českých středních škol si vyzkoušelo nanečisto, jak přesně bude nová maturita probíhat. Generální zkouška však nedopadla ani zdaleka tak dobře, jak ministerstvo školství předpokládalo. Neuspěla v ní téměř třetina studentů. Nejhůře dopadali žáci ve zkoušce z matematiky, a to v základní úrovni, kterou neudělalo 48% ze všech studentů. Zkouškou z českého jazyka neprošlo 20% studentů a z angličtiny 38% studentů. Tato čísla jsou velmi vysoká, avšak nejsou

¹⁴*Nova maturita.* [online]. c2011, [cit. 2012-2-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.novamaturita.cz/prezident-klaus-svym-podpisem-stvrdil-odklad-treti-povinne-zkousky-na-rok-2013-1404035484.html>>.

velice jednoznačná. V testech byly zahrnuty všechny typy středních škol, to znamená, že studenti gymnázií, kterých úspěšně prošlo maturitní zkouškou nanečisto poměrně hodně, markantně zvyšují průměrné skóre. Z toho lze usoudit, že studenti ze středních odborných škol a učilišť si vedli povětšinou hůře, než ukazují průměrné výsledky. Ministr školství Dobeš však skličující výsledky maturitní generálky nebral v potaz a studenty uklidňoval tvrzením, že nebyli připraveni a na konci roku se statistiky jistě zlepší. Nicméně statistiky z dnešního dne vypovídají o tom, že nová maturita je pro studenty gymnázií příliš jednoduchá a pro studenty učilišť je naopak příliš složitá. Ukázalo se také, že některé otázky byly nejednoznačné či nesrozumitelné. Také vysoké školy se ještě nevyjádřily k otázce, zda budou výsledky maturitních zkoušek jakýmkoliv způsobem zohledňovat. Proto je většina studentů na vážkách, jaké předměty a v jaké úrovni si je k maturitní zkoušce vybrat.¹⁵

Dalším diskutabilním prvkem je samotná spojitost mezi oběma částmi maturitní zkoušky, částmi školní a státní. Jelikož tyto části zatím nebyly velice dobře provázány, mohou studenti teoreticky maturovat pouze ze dvou předmětů. Toto může nastat např. v případě, že si student zvolí ve státní části maturitní zkoušky český jazyk a matematiku a ve školní části taktéž. Tento problém není legislativně dořešen a mnoho studentů jej využívá.

Také základní a vyšší úrovně maturity nejsou jednoznačně lehčí a těžší variantou, jelikož každá obsahuje jiný typ učiva. Např. v základní úrovni z matematiky se vyskytují příklady z učiva základní školy, avšak toto učivo se na středních školách zřídka opakuje a studenti potom mají větší problémy se základní úrovní matematiky než s vyšší, která obsahuje učivo středních škol. To samé lze říci o zkoušce z českého jazyka, která v nižší úrovni nevyžaduje znalost literatury, ale schopnost rozboru textu, což se na středních školách také moc nepochvíje.

Proti procesu státních maturitních zkoušek byly protesty nejen ze strany žáků, ale také učitelů. Dočkala se taktéž ostré kritiky médií, která tvrdí, že z dlouhodobého hlediska tato forma maturitních zkoušek není použitelná a systém se co nevidět zhroutí. Jaromír Procházka v deníku Referendum píše o nových maturitách toto:

¹⁵ *Výsledky maturitní generálky: jednoduše fiasko.* [online]. c2010, [cit. 2011-11-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.zapnimozek.cz/vysledky-maturitni-generalky-jednoduse-fiasko>>.

„Běžně se soudí, že státní maturita zajistí vyrovnání úrovně škol. K tomu by se ovšem musila sledovat zvláště úroveň gymnasií, středních odborných škol a odborných učilišť. Existence těchto typů škol má své oprávnění v jejich specifickém poslání, odtud také složení jejich žáků. Naordinovat jim jednotnou maturitu, a potom manévrovat s různou úrovní obtížnosti zkoušky, je pokrytecké. Avšak ani žádoucí vyrovnání uvnitř jednoho typu nemůže zajistit sama maturita, nýbrž systematický postup, při němž klíčová úloha by připadla fungující síti odborných inspektorů, kteří by ve svých okrscích mohli porovnávat práci svěřených jim učitelů. Platí, že o kvalitě vzdělání nemůže vypovídat jedna zkouška. Nenahradí víceleté sledování práce žáka – a učitele.“¹⁶

Projekt nové maturity tedy není veřejností příliš oblíbený. Jeho nákladnost a prozatímní neefektivnost vzbuzují obavy, zda celý obrovský projekt nevyústí ve velké fiasko. Zatím je však moc brzy na ukvapené názory a jen časem se ukáže, jestli naše vláda jednala správně, či ne.

¹⁶ PROCHÁZKA, J. Oč jde u dosavadního projektu Státní maturity?. *Deník Referendum*, no. 8 [online]. c2010, , [cit. 2011-11-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.denikreferendum.cz/clanek/2374-oc-jde-u-dosavadniho-projektu-statni-maturity>>.

4 TERCIÁRNÍ STUDIUM

V současné době je běžně pro vysokoškolské studium používán termín terciární vzdělání. Studium vyšších odborných škol následuje podobně jako u vysokých škol až po absolvování střední školy.

Postavení vyšších odborných škol je však v této soustavě poměrně problematické. Vyšší odborné školy chápe zákon jako střední školy, nic méně tyto školy mají i specifika škol vysokých. *„Školní rok je rozdělen do semestrů. Konec semestrů je ve znamení zkouškových období. Tomuto odpovídá i klasifikace, naprosto odlišná od středních škol a spíše se blíží ke školám vysokým. Jsou používány různé systémy hodnocení. Může to být třeba klasický čtyřstupňový či kreditní a bodový systém.“*¹⁷

I forma výuky na vyšších odborných školách je blízká školám vysokým. Specifika, která jsou velice blízká školám vysokým, mohou být i mimo jiné, že se taková výuka realizuje formou přednášek, seminářů, cvičení a praktických prací. Vyšší odborné školy a jejich výuka se zakládá z větší části na praxi. I z tohoto důvodu je na vyšších odborných školách kladen důraz na individuální studium a samostatnost. Obvykle platí, že vyšší odborné školy jsou více prakticky zaměřené. Jejich nejasného postavení ve školském systému si všímá i Bílá kniha terciárního vzdělávání¹⁸, která je základním strategickým dokumentem. Jiný strategický dokument, který v současné době vzniká – Strategický rámec vysokoškolské politiky - z roku 2011 prezentuje názor, že vyšší odborné školy měly být především „*hlavním reprezentantem profesního sektoru v českém terciárním vzdělávání*“ a že toto očekávání nenaplnily, neboť je navštěvuje pouze 8 % všech studentů v terciárním vzdělávání.¹⁹

¹⁷ ŽÁK, M., *Pohled očima maturantů středních škol na VOŠ*. Jihlava 2004, 66 s. Absolventská práce na SVOŠŠ, s. 15

¹⁸ MATĚJŮ, P. a kol. *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. 1. vyd. Praha: MŠMT, 2009. 80 s. ISBN 978-80-254-4519-8. [online]. c2009, [cit. 2012-2-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>. s.11.

¹⁹ *Strategický rámec vysokoškolské problematiky-pracovní verze, MŠMT 30. 3. 2011*. [online]. c2011, [cit. 2012-2-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>.

Terciární vzdělání na vysokých školách představuje v současných systémech nejvyšší pásmo, na něž nenavazuje žádná formální vzdělávací struktura. Činnost a hospodaření vysokých škol se řídí zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů. Trend celoživotního vzdělávání je zajisté v poslední době dosti diskutován, de facto však lze považovat vysokoškolskou fázi za fázi konečnou. Samotné vysokoškolské studium lze rozdělit na nižší úroveň bakalářského studia, vyšší úroveň magisterského studia a konečně vysokoškolské studium nejvyššího stupně doktorandské. Rostoucí kulturní, ekonomická, vědecká i politická integrace světa má vliv na vysokoškolský systém. A to i pokud uvažujeme v dimenzi Evropské unie včetně začlenění České republiky do jejích struktur. Mezinárodní spolupráce mezi studenty a akademickými pracovníky prudce roste. V celém vyspělém světě jsou vysokoškolské vzdělávací systémy vysoce mezinárodně orientované. Často přebírají jeden od druhého organizační struktury, modely financování, ale i typy studia. V současné době je hlavním cílem vysokoškolského systému produkovat vědecké poznatky a současně vychovávat profesionály, kteří budou schopni zvládat a rozvíjet dynamicky i komplexně současný svět.

Nízká diverzifikace a přílišná akademičnost jsou hlavní výtky k současnému stavu českého vysokoškolského systému. Vysoké školy jsou málo propojeny s trhem práce, ačkoliv se diverzifikovala programová nabídka zavedením systému bakalářského a navazujícího magisterského studia, většina studentů stejně usiluje o dosažení magisterského stupně vzdělání.²⁰

Studium na vysoké škole začíná zpravidla přijetím na vysokou školu, dále zápisem ke studiu a slavnostním slibem tzv. imatrikulací. Studium jako takové je členěno do semestrů. Student absolvuje povinné, volitelné, či povinně volitelné předměty. Tyto předměty jsou ukončeny dle individuálních požadavků – formou zkoušky či zápočtu. Na samotném konci studia se student podrobuje státní závěrečné zkoušce. Nedílnou součástí této zkoušky je obhajoba diplomové práce. Splněním všech formálních požadavků a studijních povinností student končí získáním příslušného akademického titulu a promoci. Promoce je slavnostním vyvrcholením vysokoškolského studia, při

²⁰*Strategický rámec vysokoškolské problematiky-pracovní verze, MŠMT 30. 3. 2011.* [online]. c2011, [cit. 2012-2-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>. s.13.

němž se udělují diplomy absolventům popř. vědecká hodnost, čestný doktorský titul, nebo některý akademický titul.

4. 1 Druhy vysokoškolských institucí

„Vysoká škola je univerzitní nebo neuniverzitní. Označení „vysoká škola“, popřípadě z něho odvozené tvary slov mohou mít ve svém názvu pouze vysoké školy. Označení „univerzita“, popřípadě z něho odvozené tvary slov mohou mít ve svém názvu pouze vysoké školy univerzitní“²¹. Takto chápe vysokoškolské instituce platná legislativa.

Univerzita je typem vysoké školy, kde učitelé přednáší studentům o vědě ve více oborech. Univerzita vedle funkce vzdělávací má i významnou funkci vědecko-badatelskou. Člení se na fakulty (např. lékařská, právnická, přírodovědecká, matematicko-fyzikální, filozofická apod.) Fakulty se dále dělí na katedry, popřípadě to mohou být ústavy.

Dalším typem vysokých škol dle zákona o vysokých školách jsou vysoké školy neuniverzitního typu. Tyto instituce uskutečňují především bakalářské studijní programy, ale mohou též realizovat studijní programy magisterské. Zásadní rozdíl od univerzitních vysokých škol je ten, že neuniverzitní typ vysokých škol se dále nečlení na fakulty.

V tuzemsku existují vysoké školy veřejné, státní a soukromé. V České republice je 26 veřejných vysokých škol. Většina z nich je univerzitního typu, pouze Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích a Vysoká škola polytechnická Jihlava je neuniverzitní.

²¹ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů

Soukromým vysokým školám musí udělit souhlas k činnosti Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.²² V České republice takto působí 44 soukromých vysokých škol, tři z nich jsou univerzitního typu.

Státní vysoké školy jsou policejní a vojenské. Jsou spravovány přímo příslušnými ministerstvy (vnitřní a obrany), nemají právní subjektivitu a jsou organizačními složkami státu. Je zde omezena vysokoškolská samospráva. V ČR v současné době působí dva tyto vysokoškolské subjekty oba univerzitního typu. Je to Policejní akademie České republiky se sídlem v Praze a Univerzita obrany v Brně. Vývoj jednotlivých typů vysokoškolských institucí ukazuje následující tabulka.

Tabulka č. 1: Počet vysokých škol dle druhu od roku 2000 - 2010

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
VŠ veřejné	23	24	24	24	24	25	25	26	26	26	26
VŠ soukromé	8	13	21	28	36	39	38	42	45	45	44
VŠ státní	4	4	4	4	2	2	2	2	2	2	2
Celkem	35	41	49	56	62	66	65	70	73	73	72

Zdroj: ČSÚ

²² Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů

5 TERCIÁRNÍ STUPEŇ VZDĚLÁVÁNÍ Z HLEDISKA FINANCOVÁNÍ

Urbánek ²³ uvádí, že vzdělání je riziková investice a jedinci mají obvykle k riziku averzi. Rizikovost investice vidí v tom, že jedinec nezná své schopnosti studovat a studium řádně dokončit, dále z neznalosti budoucího trhu práce a výdělků ve zvoleném oboru.

Představitelé států si dlouhodobě uvědomují význam vzdělání a jeho ekonomický přínos. Financování vysokých škol je věcí veřejného zájmu, proto je vesměs financováno státem. I ve světě se poměrně velké procento vlád pokouší o snížení podílu státu na financování vysokých škol právě zavedením školného, dále například půjček studentům, o zavedení zvláštních daní pro absolventy vysokých škol a podobně. Základní zdrojem financování vysokého školství v ČR jsou veřejné rozpočty. Dalším pilířem financování jsou v případě soukromých vysokých škol tzv. soukromé rozpočty, tj. rozpočty samotných studentů, v případě nevýdělečně činných rozpočty jejich rodičů. Teoreticky vzato mohou získat vysoké školy peníze čtyřmi způsoby:

- Vysokoškolská instituce získává finanční zdroje tak, že se chová jako komerční organizace. Pokud uvažujeme v této rovině, může být součástí těchto zdrojů i školné vybrané od studentů.
- Vysoká škola dostává od státu všeobecný příspěvek. Použití tohoto příspěvku je relativně volné a podléhá hlavně rozhodování právnické osoby, tedy dané vysoké školy.
- Vysoká škola dostává od státu příspěvek ve formě podrobně rozčleněného rozpočtu. Každá položka má své jasné a specifické určení.

²³ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2007. 163 s. ISBN 978-80-245-1313-3.

- Nezávislý zdroj příjmů z vnějších zdrojů – nadace, dary, pronajímání budov a zařízení, finanční podnikání, investování atp.

Veřejné vysoké školy sestavují vyrovnaný rozpočet. Zákon rozeznává osm možných zdrojů jejich příjmů. Jedná se především o dotace a příspěvky ze státního rozpočtu, jak již bylo řečeno výše. Dále pak může veřejná vysoká škola získávat příjmy prostřednictvím poplatků spojených se studiem, výnosy z majetku, může přijímat příspěvky z rozpočtů obcí a krajů, výnosy z doplňkové činnosti, může také přijímat dary a dědictví.²⁴

5. 1 Školné

Soukromý terciární stupeň vzdělávání je nucen zajistit si financování z vlastních aktivit. Proto je financování vysokých soukromých škol zcela závislé na školném, které je vybíráno od studentů těchto školských institucí. Legislativně není výše nijak limitována. Některé aspekty, které mají vliv na výši školného lze logicky odhadnout. Odráží se zde poptávka po typu vzdělání, jeho kvalitě a finanční náročnosti. Právní forma soukromých škol je řešena statutem buď akciové společnosti (např. Bankovní institut vysoká škola a. s.), společnosti s ručením omezeným (Univerzita Jana Amose Komenského Praha s. r. o.) nebo obecně prospěšné společnosti (Vysoká škola finanční a správní o. p. s.). „*Od roku 2006 je možno ze státního rozpočtu poskytnout soukromým vysokým školám dotaci na ubytování a sociální stipendia. Dalšími příjmy jsou příjmy z poplatků za přijímací řízení, z doplňkové činnosti, z darů, dotací a grantů*“.²⁵

Privátní soukromé školy musí předložit každý rok ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy výroční zprávu o činnosti, a v případě, že obdržela státní dotaci (tato varianta se u soukromých škol nevylučuje), též výroční zprávu o hospodaření. I soukromá škola má nárok na poskytnutí dotace ze státního rozpočtu. Musí ovšem splnit

²⁴ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů

²⁵ CHALUPSKÁ, L. *Postavení soukromých vysokých škol v České republice*. Znojmo 2010, 60 s. Bakalářská práce SVŠE . s. 26

dvě podmínky. Jednak by měla působit jako obecně prospěšná společnost a také musí poskytovat akreditovaný program.²⁶

Kladem při placení školného může být to, že student se de facto stává zákazníkem školy. Má větší zájem o zboží, které se mu dostává. Vůči svojí osobě je přísnější, protože chce plně „dočerpát“ to, co si z vlastních prostředků zaplatil. Tento argument stojí v základu návrhu zavedení školného i na veřejných vysokých školách. Například Bílá kniha terciárního vzdělávání uvádí, že „*školné posílí racionalitu a odpovědnost při rozhodování studentů a škol, začne hrát dosud chybějící a přitom velmi důležitou roli cenového informačního signálu.*“²⁷

Nedostatek financí v chudších sociálních vrstvách může být aspektem k tomu, že schopní a nadaní jedinci nemohou studovat a tím by mohly být jejich schopnosti pro společnost ztraceny. V poslední době je velice diskutovaným tématem v rámci reformních opatření vlády zavedení placení školného i na státních školách. Toto téma lze považovat za velice frekventované jak mezi studenty a pedagogy, tak i mezi laickou veřejností. Argumenty proti školnému jsou ty, že školné může markantně snížit počet studentů. I nízké školné může zabránit v přístupu na vysokou školu lidem, kteří jsou sociálně slabší. Školné ve světě může mít mnoho variant. „*Časté je nulové školné (Německo, Švédsko, Francie) a ostatní země vybírají školné kolem 20 % skutečných nákladů na výuku. Na druhé straně existují granty, půjčky, nebo kombinace obojího k podpoře studentů. Velmi jednoduchý a efektivní je způsob, který byl zaveden v roce 1989 v Austrálii a který se jmenuje HECS (Higher Education Contribution Scheme). Školné je ze zákona možno zaplatit až po dosažení určité hranice příjmu absolventem.*“²⁸ Jiné názorové proudy – nyní ve vládě převažující – považují za správnou a sociálně spravedlivou takovou variantu, která zároveň se zavedením školného bude posilovat systém stipendií a přímé podpory studentů na úkor plošného

²⁶ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů

²⁷ MATĚJŮ, P. a kol. Bílá kniha terciárního vzdělávání. 1. vyd. Praha: MŠMT, 2009. 80 s. ISBN 978-80-254-4519-8. [online]. c2009, [cit. 2012-2-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>. s.45.

²⁸ URBÁNEK, V., *Financování vysokého školství*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2007. 163 s. ISBN 978-80-245-1313-3. s. 143.

financování veřejných vysokých škol. Přímá podpora studentů byla totiž ve srovnání s ostatními zeměmi OECD v roce 2005 jedna z nejnižších.²⁹

Problémem při dalším studiu na vysoké škole mohou být taktéž vlastní schopnosti a motivace studentů. Před zahájením studia na terciárním stupni vzdělávání by měl samotný absolvent střední školy sám odhadnout, zda na studium bude stačit. Sám by měl posoudit, zda se nejedná v jeho případě o nadměrnou zátěž. Neukončené studium je totiž poměrně problematické a málo výnosné. Pokud se absolvent jakékoliv školy chce ucházet o pracovní místo, potencionálního zaměstnavatele v drtivé většině případů zajímá nejvyšší dosažené, řádně ukončené vzdělání.

Pomineme-li financování vysokoškolského studia ze soukromých zdrojů studenta (zdroje rodiny studenta, podpora od zaměstnavatele, práce během studia atp.) připadají v úvahu pouze půjčky.

Klasická půjčka s komerčním úrokem je dlouhodobá záležitost. Student si potřebný počet finančních prostředků půjčuje od finanční instituce ještě před zahájením studia. Splatnost je až po ukončení terciárního vzdělávání. V případě bakalářského studia tedy minimálně po třech letech. Tím se částka splácení zvyšuje.

Půjčka se splácením podle výdělku. Nejznámější je australský systém HECS (viz výše). Student splácí odložené školné po dokončení studia a po dosažení nadprůměrného příjmu o cca 10% proto australskému průměru.

Smlouva o lidském kapitálu je v českých podmínkách poměrně neznámá záležitost. Jedná se o to, že investor půjčí studentovi potřebnou částku a smlouvou jej zaváže platit po absolvování příslušné školy určité procento z příjmu po pevně danou dobu. Tento typ financování je ze světa znám především s USA.

²⁹ Ve srovnání veřejných dotací terciárního vzdělávání domácnostem v jednotlivých zemích OECD obsadila ČR 29 místo z 32 sledovaných zemí. Ukázala se tak absence systému stipendií a půjček studentům v našem systému. Údaje přinesla:

MATĚJŮ, P. a kol. Bílá kniha terciárního vzdělávání. 1. vyd. Praha: MŠMT, 2009. 80 s. ISBN 978-80-254-4519-8. [online]. c2009, [cit. 2012-2-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>. s.44.

Kromě výše uvedených variant existuje celá řada nuancí, variant a kombinací. Finanční spoluúčast studentů vysokých škol bude vždy diskutabilní a ožehavé téma. Každé opatření přináší svá pozitiva, ale i negativa. A to jak pro studenty samotné, tak i pro jejich rodiny či stát jako takový.

6 VYSOKOŠKOLÁCI V ČR V ČÍSLECH

Prognózy v ČR jednoznačně ukazují, že studentů vysokých škol přibývá. „Počet studentů na vysokých školách značně vzrostl, např. údaj z roku 2006 představuje téměř trojnásobek počtu z doby před patnácti lety. Větší měrou se zvyšuje počet studujících žen, za poslední dva roky již tvořily nadpoloviční většinu“.³⁰

Tato skutečnost vyvolává mnoho otázek. Jednou z nich může být ta, zda se skutečně jedná o pozitivní trend, nebo ne. Druhou stránkou věci může být to, že celkový počet absolventů vysokých škol byl v ČR stále zhruba poloviční oproti průměru Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD).³¹ Vysokoškolský diplom má ve vyspělých evropských zemích 28% lidí. V České republice to bylo přesně o polovinu méně – tedy 14%³².

V devadesátých letech byla ČR kritizována za nízký podíl vysokoškoláků v populačním vzoru. Po roce 2000 nastal skutečně obrat v tomto trendu, k čemuž přispěly i soukromé vysoké školy, které byly v této době zakládány. Vývoj počtu studentů ukazuje následující graf. Kýžený stav má odpovídat právě situaci, kdy do terciárního stupně vzdělání (včetně VOŠ) vstupují dvě třetiny populace.³³

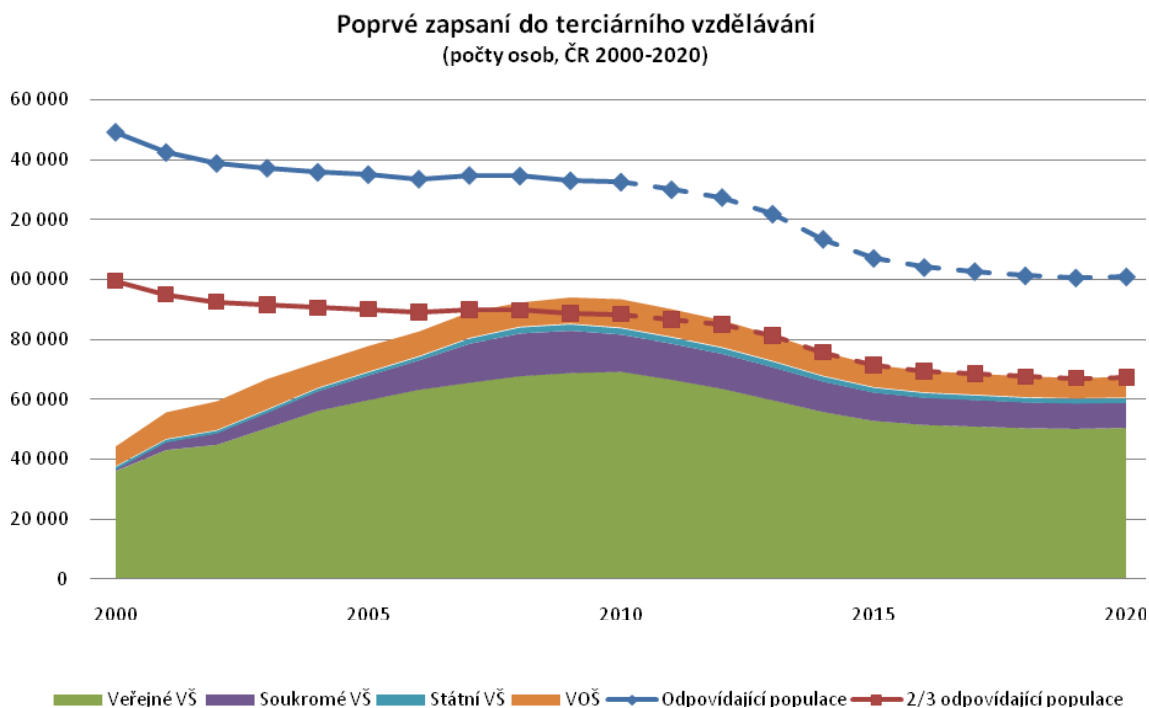
³⁰ Český statistický úřad, czso.cz [online] c2007, [cit. 2011-12-18]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/610030925C/\\$File/403607k03.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/610030925C/$File/403607k03.pdf)>.

³¹ OECD je mezivládní organizace 34 ekonomicky nejrozvinutějších států na světě, které přijaly principy demokracie a tržní ekonomiky. OECD koordinuje ekonomickou a sociálně-politickou spolupráci členských zemí, zprostředkovává nové investice, prosazuje liberalizaci mezinárodního obchodu. Cílem OECD je napomáhat k dalšímu ekonomickému rozvoji, potlačení nezaměstnanosti, stabilizaci a rozvoji mezinárodních finančních trhů. Z Evropských zemí jsou členy např. Rakousko, Belgie, Německo, Francie, Island. Mimoevropské členové jsou například Spojené státy, Izrael, Chile atp. Česká republika je členem od 21. 12. 1995. Kandidátskou zemí je Rusko.

³² Související dokumenty o této statistice jsou dostupné na: <<http://iss.fsv.cuni.cz/IFORUM-7716.html>>.

³³ Strategický rámec vysokoškolské problematiky-pracovní verze, MŠMT 30. 3. 2011. [online]. c2011, [cit. 2012-2-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>. s.8.

Graf č.1: Počet studentů v letech 2000-2020

Zdroj: strategický rámec vysokoškolské politiky podle OECD

Měřítkem pro kvalitu vysoké školy může být do určité míry uplatnění jejich absolventů. Z kvalitních univerzit by měli vycházet schopnější absolventi, kteří budou disponovat kvalitními vědomostmi a schopnostmi. Takový jedinec se snáze uplatní na pracovním trhu. Tento ukazatel může mít nepřímo vliv na přirozenou redukci vysokých škol.

7 SPOJENÉ STÁTY A TERCIÁRNÍ STUPEŇ VZDĚLÁVÁNÍ

Vysokoškolské instituce v USA prošly relativně dlouhým procesem. Pokud budeme srovnávat vysoké školství v této destinaci s evropským vysokým školstvím, nejzajímavějším obdobím je období po II. světové válce.

V roce 1945 byly Spojené státy jedním z vítězů válečného konfliktu. Současně měly tu výhodu, že byly touto válkou nejméně zasaženy. Světovou válkou. To určovalo i jejich další poválečný vývoj směrem k jedné ze dvou poválečných supervelmocí. V roce 1949 bylo založeno NATO víceméně proti zemím východního bloku včetně Sovětského svazu. Vypukly závody ve zbrojení, které byly součástí tzv. „studené války“. To mělo za následek nejen investice do vojenského vybavení jako takového, ale především do vědecké práce v mnoha oborech. *„Soupeření se Sovětským svazem, zvláště po roce 1949 kdy Sověti vyzkoušeli svoji atomovou bombu, vedlo nejen k vyšším investicím do výzkumu, ale také ke xenofobii a antikomunistickým náladám. V padesátých letech dvacátého století, během období tzv. Mccarthismu³⁴, se působení výboru pro neamerickou činnost dotýkalo pouze úzké skupiny státních zaměstnanců, intelektuálů a umělců. Atmosféra na vysokých školách v USA jím však rozhodně ovlivněna byla. Podobně důležitý vliv na vysoké školy měla i probíhající válka ve Vietnamu“.*³⁵

Dalším aspektem, který ovlivnil vysokoškolský systém u USA, byl tzv. sputnikový šok. Po vypuštění první umělé družice roce 1957, kterou byl sovětský Sputnik, získali Američané pocit, že jejich země zaostává za Sovětským svazem v matematice a přírodních vědách.

³⁴ Jako éra mccarthismu se v historii Spojených států označuje období počínající zhruba koncem 40. let 20. století a trvající až do konce 50. let, jehož hlavním rysem byl vypjatý antikomunismus přecházející až v antikomunistickou hysterii. Hlavním představitelem tohoto proudu byl senátor Joseph McCarthy. Mccarthismus pro mnoho Američanů zejména ve vládních institucích, odborech, školství a zábavním průmyslu znamenal postihy, například ztrátu práce, na základě často jen vágních podezření, že sympatizují s komunisty.

³⁵ RIPKOVÁ, H. *Vysoké školství v USA*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 110 s. ISBN 80-246-1151-1., s. 44.

V tomto období je markantní snaha obyvatel o dosažení vysokoškolského vzdělání většinou na úrovni bakaláře v „masovém“ měřítku. Vysokoškolské vzdělání přestalo být záležitostí úzké elity. Podobně zásadní vliv na další vývoj vzdělávání v USA měly verdikty nejvyššího soudu z počátku padesátých let. Verdikty označily rasovou segregaci ve školství za protiústavní. Proces desegregace byl záležitostí relativně dlouhodobou a trval až do šedesátých let minulého století. Tato problematika a s tím spojená diskuze o nutnosti zachování tradičních vysokých škol de facto pro afroamerické studenty je aktuální dodnes. Na výše uvedené reagovala americká legislativa.

V roce 1958 byl schválen zákon o nových podmínkách půjček na vzdělávání pro celou americkou populaci a posílení financování amerického školství. Právě v souvislosti s výše uvedeným „sputnikovým šokem“.

Obdobnou funkci – tedy zajistit flexibilnější financování vysokého školství a poskytnout uchazečům o studium snazší přístup k výhodným půjčkám, měl také tzv. Higher Education Act z roku 1965.

Američtí akademici dodnes považují období po druhé světové válce za zlaté období amerického vysokého školství a vědy. Nebývalý nárůst studentů, ale i finančních prostředků na pedagogickou a hlavně výzkumnou činnost vysokých škol a všeobecně sdílený optimismus z úspěchů ekonomiky pozvedly vysoké školství na nebývalou úroveň. Studenti terciárního stupně vzdělávání získali ve školách větší pravomoci a byli všeobecně uznávanými mluvčími své generace. Rozvoj vědy přilákal do USA odborníky ze zahraničí, což mělo logicky pozitivní dopad pro badatelskou činnost.

V současnosti zůstaly Spojené státy jako jediná světová supervelmoc. V roce 2001 nastoupila republikánská vláda, která zůstala věrná své tradici a snížila daně fyzických i právnických osob. Tento krok měl za následek malý manévrovací prostor, co se týče jednotlivých rozpočtů států USA. Ty pak byly nuceny omezit své výdaje na státní vysoké školy. Financování amerických vysokých škol je silně decentrizované a má mnoho různých zdrojů, zvláště v kontrastu s kteroukoli evropskou zemí.

Jeden z tradičních zdrojů financování v této zemi je školné, které se poměrně nedávno zvýšilo. To mělo za následek, že absolventi amerických vysokých škol začínají svůj profesní život výrazně zadlužení a po mnoho let tyto dluhy splácejí. Vysoké školy ve Spojených státech jsou v současné době asi nejbližší proklamovanému trendu celoživotního vzdělávání. Do programů na dvouletých a čtyřletých kolejích nastupuje velký počet studentů, kteří se do školy vrací z praxe. Studium těchto lidí pokračuje pomalejším tempem a po delší dobu, protože často pracují na plný úvazek. Ke studiu magisterských programů přichází stále více těch, kteří před mnoha lety graduovali jako bakaláři.

*„Díky srovnání funkce, organizace, úspěšnosti a dalších aspektů vysokoškolského vzdělání v evropských zemích a ve Spojených státech nastal v Evropě v posledních letech zásadní obrat ve vývoji vysokoškolské politiky. Ministři školství evropských zemí se rozhodli harmonizovat vysokoškolskou legislativu, ovlivnit strukturu programů studia vysokých škol a další vnitřní i vnější podmínky pro jejich fungování. Ačkoli se převážná část evropských expertů na vzdělání brání nařčení z přímé inspirace americkým modelem, nebo dokonce z jeho jednoduchého kopírování, při studiu deklarací i podkladových zpráv pro zásadní rozhodnutí je patrné, že anglosaský model vzdělávání v současnosti získává převahu nad tradičními modely a prosazuje se i v Evropě“.*³⁶

³⁶ RIPKOVÁ, H. *Vysoké školství v USA*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 110 s. ISBN 80-246-1151-1, s. 101.

8 GENEZE SOUKROMÝCH VYSOKÝCH ŠKOL A JEJICH VÝZNAM

Soukromé vysoké školství nemá v České republice příliš hlubokou historii. První zmínky o soukromých vysokých školách umožnil až roku 1998 Zákon o vysokých školách. Až o rok později bychom však našli první právnické osoby, které měly oprávnění působit jako soukromá vysoká škola. Vůbec první tradici soukromých VŠ však zaznamenáváme již za první Československé republiky nebo také za Rakousko-uherského císařství. Avšak v této době se nejednalo o klasické vysoké školy, které jsou v dnešním slova smyslu.

V současnosti máme v České republice 44 soukromých vysokých škol.³⁷ Tento počet zdatně převyšuje počet státních a veřejných vysokých škol. Důvodem vzniku mnoha soukromých škol je především nedostačující kapacita veřejných VŠ, které nejsou schopny uspokojit stoupající poptávku po terciárním vzdělávání.

Mezi první soukromé vysoké školy, které získaly akreditaci, patří následující:

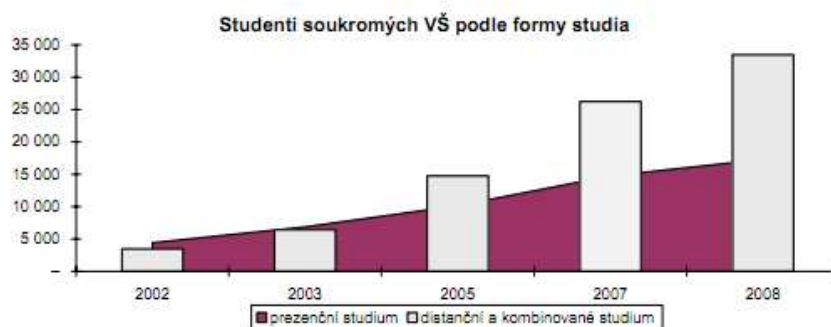
- Bankovní institut vysoká škola a.s., Praha 7
- Evropský polytechnický institut s.r.o., Kunovice
- Vysoká škola hotelová v Praze
- Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., Praha 10
- Vysoká škola Karlovy Vary o.p.s.
- ŠKODA AUTO a.s. Vysoká škola, Mladá Boleslav

³⁷ Kompletní seznam soukromých vysokých škol viz *Přehled soukromých vysokých škol*. [online] [cit. 2012-02-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-verejnych-soukromych-skol>>.

- Literární akademie s.r.o., Praha 4
- Vysoká škola podnikání a.s., Ostrava.

Jak již bylo naznačeno, rozvoj soukromého vysokého školství zde u nás měl rychlý nástup. Roku 2002 již bakalářské studium nabízelo 27 soukromých vysokých škol a roku 2005 to bylo již 39 vysokých škol. Tento prudký nárůst soukromých vysokých škol má také za následek velmi rychlý nárůst počtu studentů. Ze statistik víme, že roku 2002 studovalo vysoké školy 7 900 studentů, ale rok 2005 již zaznamenal trojnásobek tohoto počtu. V roce 2008 bylo zaznamenáno již 50 100 studentů.³⁸ Dále je také zajímavé, že prezenční studium nezaznamenalo takový nárůst studentů jako v distančním studiu či kombinovaném studiu. Z toho tedy vyplývá, že mnoho studentů studuje při svém zaměstnání.

Graf č. 2: Vývoj počtu studentů soukromých VŠ

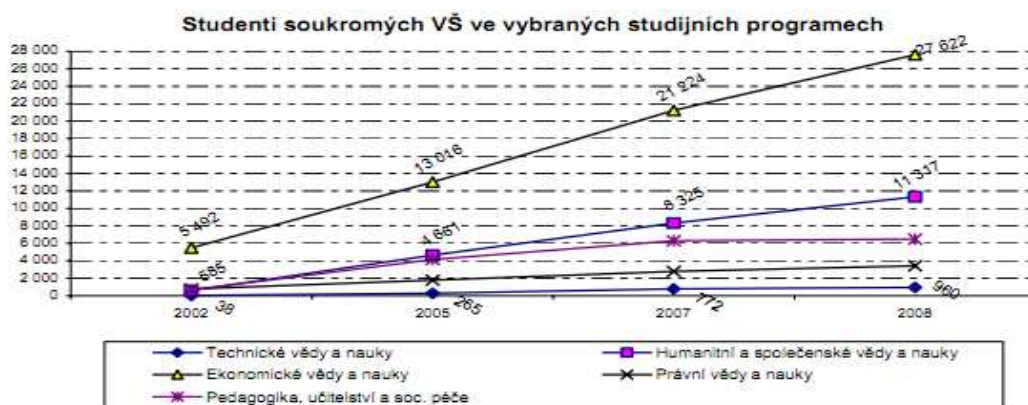

Zdroj: ČSÚ

Soukromé VŠ se zde zaměřují především na atraktivní obory, které mají největší počet zájemců o studium. Mezi nejvíce oblíbené studijní programy, které soukromé VŠ nabízejí, jsou ekonomické vědy a nauky nebo také humanitní a společenské vědy a nauky. Dále jsou oblíbené pedagogické vědy a právní vědy. Nejméně nabízených studijních programů je v oblasti technických věd a nauk.

³⁸ Soukromé vysoké školy a jejich vývoj od roku 2000. IN: *Historie a vývoj vysokého školství*. [online] c2010, [cit. 2012-02-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>>.

Graf č. 3: Počet studentů u jednotlivých vědních disciplín

Zdroj: ČSÚ

Historie soukromého vysokého školství je velice mladá, konkrétně 12 let, ale za tu dobu lze jednoznačně shrnout, že vývoj tohoto typu vysokých škol měl velký nárůst, ať se již jedná o počet studentů, o počet jednotlivých škol nebo o počet studijních programů, které školy nabízejí. Především se změnil také pohled na soukromé školství obecně a mnoho občanů si uvědomuje díky těmto školám, že mají stále šanci na další sebevzdělávání, které jim především tyto soukromé školy umožňují. Dnes zaznamenáváme velice silnou pozici soukromých vysokých škol v kontrastu se školami státními.

9 POPIS VÝZKUMU

V praktické části autor práce používá kvantitativní sociologický výzkum. Práce obsahuje jednotlivé hypotézy, které jsou založeny částečně na použité literatuře a částečně na autorových úvahách. Dotazník chrání před zapomenutím výsledků, kdy je třeba sebráný materiál podrobit kvantitativní analýze. Stavba otázek musí umožňovat relativně vyčerpávající odpovědi. Tazatel si musí uvědomit, že kvalitní otázka spočívá ve srozumitelnosti. Účinnost dotazníku je také do určité míry ovlivněna jeho délkou. Doporučuje se dotazník kratší.

Výzkum byl realizován počátkem roku 2012 na vybraných středních školách v kraji Vysočina. Jednalo se o gymnázia, konkrétně v Chotěboři a v Ledči nad Sázavou.

Gymnázium v Chotěboři bylo zřizováno do 30. 6. 2001 ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Poté se stal zřizovatelem kraj Vysočina. Škola poskytuje úplné střední vzdělání zakončené maturitní zkouškou. Cílem vzdělávací koncepce školy je vytváření profilu absolventa všeobecně vzdělaného s individuálním zaměřením na předměty, které bude uplatňovat při studiu na vysoké škole.

Gymnázium v Ledči nad Sázavou je de facto částí komplexu vzdělávacích zařízení. Mimo gymnázia jsou k dispozici zájemcům o další vzdělávání ještě střední a vyšší odborná škola.

Data byla sbírána po domluvě s výchovným poradcem dané školy v předmětu „základy společenských věd“. Výzkumný vzorek obsahoval 100 dotazníků. Každý respondent vyjadřoval svůj osobní názor.

V některých pasážích bakalářské práce autor rozděluje maturanty do dvou hlavních skupin dle místa navštěvované školy.

9. 1 Konceptualizace

Maturant – žák či student, který dokončil studium na střední škole úspěšným složením maturitní zkoušky a tato zkouška proběhla podle vyhlášky MŠMT 672/2004 sb., o ukončování studia ve středních školách a učilištích ve znění pozdějších předpisů.

Preferovat – jednotlivec či student při volbě dvou různých cílů upřednostní jednu prioritu na úkor priority jiné.

Státní – ve smyslu státní vysoká škola – v rámci tohoto výzkumu státní a veřejné vysoké školy. Tedy školy takové, které doposud poskytují pro studenty možnost akademického vzdělání bez povinnosti platit školné.

Vysoká škola – nejvyšší článek vzdělávací soustavy s právem udělovat akademické tituly, instituce pro terciární stupeň vzdělávání po maturitní zkoušce, dále upravuje zákon č. 111/1998 sb., o vysokých školách.

Soukromá – ve smyslu soukromá vysoká škola – v rámci tohoto výzkumu je vzdělávací instituce působící se souhlasem MŠMT, která si zajišťuje financování především z vlastních zdrojů. Tedy hlavně prostřednictvím školného.

Největší překážka – takový faktor, který je pro studenta téměř neakceptovatelný a vysokou měrou ho ovlivní při volbě další vysoké školy.

Studium – cílená a soustavná činnost v určitém časovém období, která směřuje k získání určitého objemu znalostí, dovedností a poznatků, ať již formou denní, distanční či kombinované.

Školné – objem finančních prostředků, který student zaplatí za navštěvování a studium na soukromé škole.

Menší prestiž – obecně menší uznání od určité skupiny lidí či jednotlivců mající nějaký vztah ke zkoumané problematice.

9. 2 Operacionalizace

Hypotéze číslo 1 indikují otázky:

č. 1, č. 7, č. 9, č. 10, č. 11

Hypotéze číslo 2 indikují otázky:

č. 5, č. 6

Hypotéze číslo 3 indikují otázky:

č. 2, č. 4, č. 7, č. 13

Doplňující otázky:

č. 3, č. 14, č. 15, č. 12, č. 8

9. 3 Cíl a hypotézy výzkumu

Hlavním cílem bakalářské práce „Soukromý a státní terciární stupeň vzdělávání pohledem maturantů na vybraných středních školách v kraji Vysočina“ je zjistit, zda maturanti středních škol preferují státní vysoké školy před soukromými.

Autor této práce se také zabývá vlivem školného při volbě dalšího vzdělávání na vysokých školách. Snaží se také o objektivní zjištění ohledně prestiže soukromých vysokých škol u maturitních ročníků.

Pro výzkum byly stanoveny hypotézy, které jsou popsány v následujících podkapitolách.

9. 3. 1 Hypotéza č. 1

Murantí budou preferovat státní vysoké školy před soukromými.

Soukromé vysoké školy jsou mezi veřejností vnímány jako lehčí forma studia. Obecně platí předsudky a stereotypy, které poukazují na to, že studenti soukromých vysokých škol mají vzdělání „zaplacené“. Přitom obory na soukromých vysokých školách jsou často svým charakterem jedinečné. Státní školy stejně tak nedokázaly v poslední době zareagovat na relativně mladý druh studia, kterým jsou vyšší odborné školy. Prostupnost mezi VOŠ a školami vysokými je i nadále nedostačující. I když vzdělávání na VOŠ nese stejné prvky jako bakalářské studium, pokud chce absolvent vyšší odborné školy získat akademický titul „bakalář“ musí mnohdy absolvovat všech šest semestrů. Soukromé školy v tomto směru dokázaly logicky pokrýt vznikající poptávku studentů VOŠ po akademickém vzdělání formou zkráceného studia.

9. 3. 2 Hypotéza č. 2

Největší překážkou ve studiu na soukromých vysokých školách bude pro maturanty školné.

Školné může být pro mladé lidi výraznou překážkou pro další studium na vysoké škole. Dnešní doba s sebou nese zvýšené životní náklady ve všech aspektech života každého jedince. Školné může být ale také velice silným motivačním prvkem pro úspěšné dokončení studia na vysoké škole. Vynaložené finanční prostředky a úsilí vložené do studia jsou poměrně vysoké.

9. 3. 3 Hypotéza č. 3

U maturantů budou mít soukromé školy menší prestiž než školy státní.

Jak již autor uvedl v předešlých kapitolách, stereotypy, předsudky a negace směrem k soukromým vysokým školám mohou mít vliv na prestiž dané vzdělávací instituce. Podle sociologie je vzdělání „výtahem“ do vyšších pater sociálního statusu a životní úrovně. Prestiž získaného terciárního vzdělání u každého jedince je prokazatelná. Je otázkou, do jaké míry budou absolventi středních škol rozlišovat

nabízené akademické vzdělání na státních vysokých školách a do jaké míry na vysokých školách soukromých.

9. 4 Metoda sběru dat

V empirické části této práce je používána kvantitativní metodologie. Dotazníky byly sbírány v lednu roku 2012. Autor práce se snaží při tvorbě metodologie vyhýbat otázkám na všeobecné úsudky, používá jasnou a srozumitelnou terminologii pro danou cílovou skupinu tazatelů. Každá otázka v dotazníku má nějakou prostupnost ke zkoumané problematice.

Otázky lze primárně rozdělit do dvou základních skupin – otázky otevřené a zavřené. Druhá kategorie odpovědí předvídá možné odpovědi. Zjednodušují práci, jejich negativem však může být nebezpečí vsugerování odpovědi. V dotazníku týkající se této bakalářské práce se vyskytují i tzv. „otevřené“ otázky. Ty dávají respondentům úplnou svobodu odpovědi.

*„Výhody dotazníku: Dotazník obsáhne velký počet lidí a na poměrně velkém prostoru. Získá se značné množství údajů kolem určitého problému. Není spojen s velkými finančními náklady. Dává čas na odpověď. Snadno se zpracovává. Odpovědi jsou snadno kodovatelné. Tyto a další přednosti činí z dotazníku jednu z nejpoužívanějších technik výzkumu“.*³⁹

Tak jako každá metodologie má i dotazník své nevýhody. Poměrně časté omezení lze spatřit v tom, že lidé mohou jednotlivé otázky chápat různě. S tímto metodologickým nástrojem také nelze jít v dané problematice příliš do hloubky.

Následující kapitola práce se zabývá charakteristikou výzkumného vzorku.

³⁹ Holý, I. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Brno: MUNI, 1994. 65 s. ISBN 80-210-0985-3, s. 32.

9. 5 Charakteristika výzkumného vzorku

Vzorek obsahuje 100 dotazovaných středoškoláků, kteří tento rok maturují. Oslovena byla gymnázia ve městech Chotěboř a Ledč nad Sázavou.

Autor v interpretaci dat v některých případech vzorek rozděluje dle místa studia respondentů. Autor práce se domnívá, že do jisté míry existují rozdíly mezi těmito dvěma skupinami. Odlišnost názorů dle lokality autor práce vnímá jako obohacení o další úhel pohledu.

Gymnazisté jako výzkumný vzorek pro téma této bakalářské práce byli vybráni cíleně. Gymnázia jsou de facto obecnou přípravou pro další vzdělávání na terciárním stupni školského systému. Gymnazisté již mají představu o dalším profesním vzdělávání. Autor práce předpokládá, že drtivá většina respondentů již bude rozhodnuta pro další studium a tím pádem bude mít o tuto problematiku zájem. Tento názor autor podkládá svým výzkumem, který byl realizován v roce 2004 a kdy se jednoznačně pro studium na vysoké škole vyjádřilo 96,5% gymnazistů z Chotěboře.⁴⁰

Výzkumný vzorek obsahuje oba druhy gymnázií. Tedy jak gymnázium čtyřleté, které navazuje bezprostředně na základní školu, tak gymnázium víceleté. Pro druhý typ gymnázií se někdy používá označení klasická (osmiletá), reálná a všeobecná (sedmiletá a šestiletá).⁴¹

Celkem zahrnul výzkum 100 respondentů, přičemž 55 jich bylo osloveno v Chotěboři a 45 v Ledči nad Sázavou. Rozdílnost v počtu studentů je logicky způsobená tím, že ve zvolených vzdělávacích institucích jsou rozdílné počty žáků.

⁴⁰ ŽÁK, M. *Pohled očima maturantů střeňích škol na VOŠ*. Jihlava 2004. Absolventská práce SVOŠS, s. 42

⁴¹ typologií středních škola a gymnázií samotných se podrobně zabývá v teoretické části kapitola 2

9. 6 Interpretace údajů

9. 6. 1 Soukromá či státní?

Gymnázium poskytuje všeobecný druh vzdělání bez bližší specifikace zaměření pro výkon budoucího povolání či profese. Specializaci absolvent může získat až studiem na terciárním stupni vzdělání. Je otázkou, do jaké míry hraje pro studenty středních škol roli, je-li škola soukromá či státní. Odpověď na tuto otázku a možnost posoudit první hypotézu nabízejí odpovědi na vybrané otázky dotazníku.

Z výzkumného vzorku maturantů na vybraných středních školách v kraji Vysočina preferuje 98% studentů státní vysoké školy. Pouze 2% maturantů volí po složení maturitní zkoušky jinou variantu.

Absolventa soukromé školy vidí jako rovnocenného partnera absolventu státní školy 52% všech maturantů.

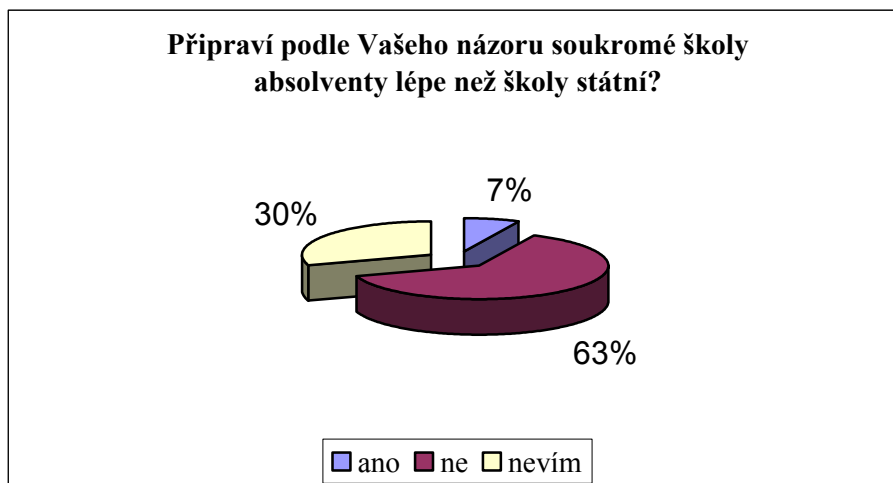
Ohledně náročnosti studia panuje mezi maturanty názor, že absolvování státní vysoké školy je těžší než absolvování školy soukromé. Souhlasné stanovisko s tímto postojem vyjádřilo 52% maturantů. Z hlediska lokalit nepanují markantní rozdíly, stojí však za porovnání. V Ledči nad Sázavou se k tomuto tvrzení přiklonilo 49% maturantů, v Chotěboři toto číslo bylo ještě mírně vyšší. 55% chotěbořských maturantů se domnívá, že absolvování státní vysoké školy je těžší než absolvování vysoké školy soukromé.

Na podobnou otázku srovnávající náročnost soukromých a státních škol odpovědělo 51% respondentů tak, že soukromé školy jsou obecně méně náročnější, než školy státní. Opačné stanovisko zastává jen 17% dotazovaných maturantů. Nehodnotící hledisko vyjádřilo v této 32% maturantů.

Prestiž terciárního vzdělání bez ohledu na to, zdali je škola státní či soukromá je rozhodující pro 44% maturantů. Negativně se k tomuto tvrzení vyjádřilo 24% dotazovaných. Při tom pro gymnazisty v Ledči nad Sázavou je prestiž terciárního

vzdělání rozhodující pro 53% respondentů. V Chotěboři je toto číslo relativně menší. Pouze 36% studentů Gymnázia v Chotěboři hodnotí terciární vzdělání jako rozhodující a to bez ohledu na to, zdali jej získají na státní či soukromé škole.

Graf č. 4: Názor maturantů ohledně přípravy na soukromých školách

Zdroj: autor práce

Výše uvedený graf ukazuje poměrně jednoznačný názor maturantů na otázku, zdali soukromé školy připraví absolventy lépe než školy státní.

Z hlediska lokalit lze spatřit v této otázce relativně velký rozdíl. Čtvrtina Chotěbořských maturantů vyjádřila souhlas s tím, že soukromé vysoké školy připraví absolventy lépe než školy státní. Oproti tomu v Ledči nad Sázavou tento názor zastávalo pouze 6% dotazovaných.

O studium na soukromé vysoké škole projevila zájem pouze 3% studentů z výzkumného vzorku. Jako „ani velký, ani malý“ zájem o studium na soukromé vysoké škole charakterizovalo 12% respondentů. Malý zájem o studium na soukromé škole má 85% dotazovaných. Velký či spíše větší zájem o studium na státní škole potvrdilo 96% respondentů. Vyšší zájem o studium na státních školách tedy výsledky výzkumu jednoznačně potvrdily.

Zajímavým ukazatelem u státních škol je ocenění jednotlivých faktorů, které mohou být pro budoucí studenty vysokých škol určitým „lákadlem“. Na státních školách oceňuje možnost bezplatného vzdělávání 55% dotazovaných maturantů. Kvalitní vzdělání na státních školách pak preferuje 25% dotazovaných. Nabídku zajímavých studijních oborů pak ocenilo 20% respondentů.

V rámci dotazování však maturanti tento faktor oceňovali i u soukromých škol. Při uvádění důvodů, proč by měl dotyčný zájem studovat soukromou školu, byla velice častá odpověď „zajímavý obor“. Mezi přednostmi, které dále dotazovaní uváděli u soukromých škol, bylo i přijímací řízení. Zájem o soukromé školy se mění také při případném nepřijetí na školu státní. Jeden z nejčastějších důvodů, které respondenti uváděli, byl také individuální přístup vyučujících na soukromých školách – „učitelé se studentům věnují více než na státních.“

Hypotéza se potvrdila. Maturanti preferují státní vysoké školy před soukromými. Drtivá většina respondentů je rozhodnuta dále pokračovat ve studiu na státním terciárním stupni vzdělávání. Obecně panuje mezi středoškoláky názor, že studium na soukromých školách je snadnější a méně náročnější.

Názor se mění v případě, pokud zobecníme terciární vzdělávání ať už na státní či soukromé škole. Získání ať již akademického či neakademického titulu je pro maturanty relativně silný motivační prvek. Terciární vzdělávání pro ně tedy představuje hodnotu. Je také otázkou, jak by se změnil názor na soukromé školy, pokud by se student „nedostal“ na školu státní.

Dotazovaní také zmiňovali jako pozitivum přijímací řízení na soukromých vysokých školách. Nejčastěji tento trend charakterizovali heslem „bez přijímaček“. Základním předpokladem přijetí ke studiu v bakalářském studijním programu je doložení úplného středního či středního odborného vzdělání. Vysoká škola nebo fakulta pak může v rámci přijímacího řízení stanovit ještě další podmínky přijetí ke studiu. Některé soukromé školy si nekladou jako podmínku složit v právě uvedeném přijímacím řízení tzv. „přijímací zkoušky“.

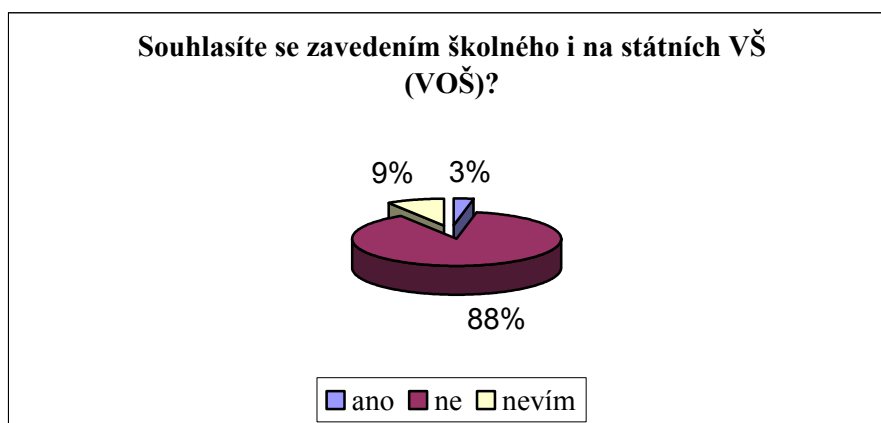
9. 6. 2 Školné – motivace, nebo překážka?

Školné je v dnešní době poměrně frekventované a diskutované téma. Ve společnosti existují dva druhy táborů dělící se na příznivce a odpůrce školného. Hlavní problematikou není školné jako takové, ale školné na státním terciárním stupni vzdělávání.

Autor této práce se snaží objektivně odhalit vliv školného na další vzdělávání maturantů středních škol. Školné dozajista hraje svojí roli v rozhodování absolventů středních škol.

Následující graf vyjadřuje názory maturantů na zavedení školného i na státních školách, které nabízejí terciární vzdělání.

Graf č. 5: Maturanti středních škol vs. školné

Zdroj: autor práce

Poměrně velká část maturantů zastoupená 88% z výzkumného vzorku se vyjádřila proti školnému i na státních školách. Absolutní souhlas se zavedením školného i na státním terciárním stupni vzdělávání vyjádřilo pouze 3% maturantů. Z celkového počtu sta dotazovaných vyjádřilo neutrální postoj ke školnému 9% respondentů a v dotazníku označilo odpověď „nevím“.

Rozdíly mezi jednotlivými lokalitami nejsou markantní. Chotěbořských maturantů pro zavedení školného i na státních vysokých školách jsou 4%. Na otázku souhlasu či

nesouhlasu se zavedením školného vyjádřilo svojí odpověď pomocí možnosti „nevím“ 11% Chotěbořáků. Svůj nesouhlas vyjádřilo 85% maturantů chotěbořského gymnázia.

V Ledči nad Sázavou se proti školnému postavilo 90% maturantů. Na problematiku nemělo jednoznačný názor 8% „Ledečských“ maturantů. Pouhá 2% gymnazistů v Ledči nad Sázavou souhlasí se zavedením školného i na státních školách poskytující terciární stupeň vzdělání.

Další graf, který se zabývá problematikou školného, popisuje, jak vnímají maturanti školné jako takové.

Graf č. 6: Chápání školného maturanty gymnázií

Zdroj: autor práce

Chápání školného charakterizoval autor práce do tří skupin. Cesta ke kvalitní výuce je poměrně kladné stanovisko k otázce školného v tom slova smyslu, že si absolvent střední školy uvědomuje především finanční náročnost celého studia. Touto možností je do jisté míry zastoupeno liberální hledisko k otázce školného.

„Nutné zlo“ je varianta pro názorový proud v úrovni středové cesty. „Výraznou překážku v dalším vzdělávání“ chápe autor práce jako konzervativní variantu spíše pro odpůrce zavedení školného na státních vysokých a vyšších odborných školách.

Byť je názor na zavedení školného i na státních školách maturantů gymnázií poměrně jednolité, chápání školného není tak striktně vymezené, i když jsou výsledky výzkumu v této oblasti opět „nakloněny“ spíše odpůrcům školného.

Chápání školného dle lokalit není nikterak rozdílné. Školné jako cesta ke kvalitní výuce je pro maturanty z Chotěboře zastoupená 4% respondentů, v Ledči nad Sázavou je toto číslo nepatrně vyšší – 7%. Placené vzdělání jako nutné zlo charakterizovalo 22% maturantů Chotěbořského gymnázia. O 4% méně, tedy 18% respondentů se pro tuto variantu vyslovilo v Ledči nad Sázavou.

Jak již autor uvedl, převažují poměrně velkým číslem odpůrci školného. $\frac{3}{4}$ maturantů z obou gymnázií vnímají školné jako výraznou překážku v dalším vzdělávání.

Pokud maturanti měli uvést nějaké negativum soukromých škol, byla velice často zmiňovaná finanční náročnost. Právě finanční náročnost byla charakterizována často zmiňovanou odpovědí „platí se školné“, „soukromé školy jsou drahé“ atp.

Hypotéza se potvrdila. Často zmiňovanou překážkou ke studiu na terciárním stupni bylo pro studenty středních škol školné. Většina respondentů charakterizovala výše uvedené školné jako „výraznou překážku v dalším vzdělání“.

Poměrně striktně se respondenti postavili proti zavedení placeného státního terciárního vzdělávání. Jak již bylo uvedeno, pro placení školného i na státních školách se vyslovili pouze 3 maturanti ze sta dotazovaných.

Lze tedy dojít k závěru, že školné je skutečně největší překážkou ve studiu na soukromých vysokých školách.

Taktéž momentálně poměrně hodně diskutované zavedení školného i na státním terciárním stupni vzdělávání studenti vesměs chápou jako něco, co jim může do budoucna poměrně výrazně zkomplikovat cestu k získání vyššího odborného či akademického vzdělání.

9. 6. 3 Je soukromá škola prestižní?

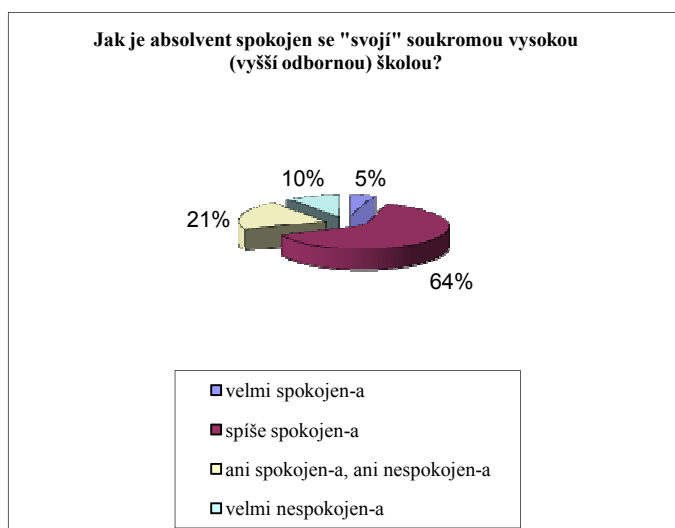
Soukromé školy mohou mít jinou prestiž v západních zemích a jinak mohou být veřejností vnímány v našem regionu. Prestiž je úzce spjata s dobrou reputací, pověstí, vážností, úctou a kladným hodnocením obecně. Následující kapitola se snaží analyzovat, do jaké míry může být pro maturanta gymnázia soukromá škola prestižní.

Vliv na hodnocení soukromých škol a tím pádem na jejich prestiž u maturantů ovlivňuje do určité míry okolí. Poskytovaný objem a druh informací mohou ovlivnit samotný názor na soukromé školy. Kolega, známý či kamarád maturanta na vysoké škole, má do zajisté vliv na jeho názor.

Absolventa soukromé vysoké školy nebo vyšší odborné školy má ve svém okolí 22% všech maturantů.

Následující graf vyjadřuje míru spokojenosti absolventů soukromých škol se „svoji“ vzdělávací institucí, tak jak ji sdělili dříve respondentům výzkumu.

Graf č. 7: Míra spokojenosti absolventů soukromých škol se „svoji“ školou

Zdroj: autor práce

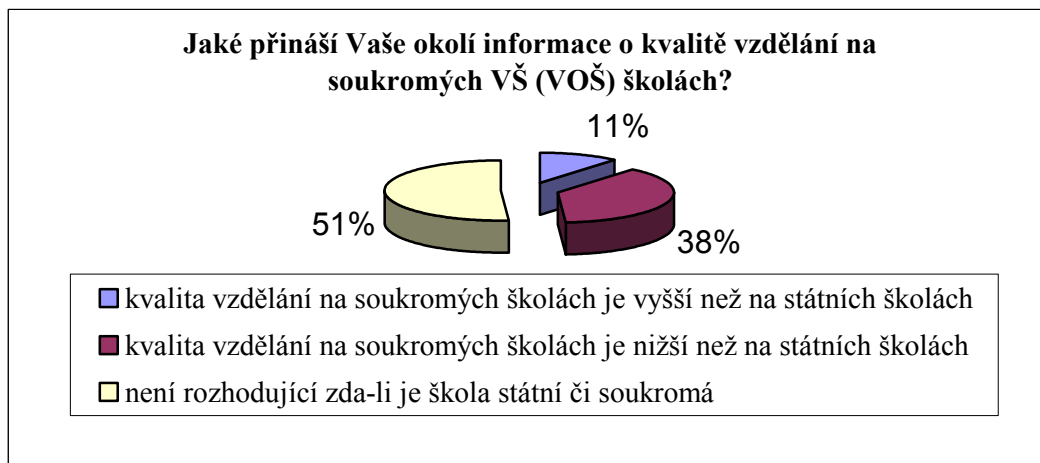
Svou školu prezentuje pozitivně (velmi spokojen-a, či spíše spokojen-a) 69 % absolventů soukromých škol. Neutrálně hodnotí svoji absolvovanou školu 10% absolventů. Poměrně malý počet absolventů vysokých škol přináší naprosto negativní informace o svojí vzdělávací instituci.

Překvapující jsou poměrně výrazné rozdíly ve srovnávaných lokalitách. V Chotěboři je plných 90% absolventů spokojeno, nebo spíše spokojeno se svojí absolvovanou vysokou či vyšší odbornou školou. Neutrálně hodnotí svojí vzdělávací instituci 10% respondentů z Chotěboře. Žádný absolvent a „známý“ chotěbořských gymnazistů nehodnotil svojí školu negativně.

Oproti tomu v Ledči nad Sázavou absolutní spokojenost se svojí absolvovanou soukromou vysokou či vyšší odbornou školou nevyjádřil nikdo. Se svojí školou bylo spíše spokojeno 55% absolventů soukromého terciárního stupně. Toto číslo i tak potvrzuje podobný trend jako v Chotěboři. Soukromé školy jsou absolventy hodnoceny pozitivně. V Ledči nad Sázavou 27% absolventů vyjádřilo neutrální názor na „svojí“ školu. V porovnání s Chotěboří je zajímavá naprostá negace se spokojeností absolventů se svojí školou. Každý desátý absolvent v Ledči nad Sázavou není spokojen s absolvovanou soukromou vysokou či vyšší odbornou školou, pokud bychom tedy hodnotili situaci podle toho, jak si respondenti pamatují výpovědi svých známých.

Pomineme-li známé, kamarády a kolegy gymnazistů, existuje i více „informačních kanálů“, které přinášejí informace o kvalitě vzdělání na soukromých školách, mnohdy se na vytváření povědomí o problematice podílejí média. Autor práce všeobecné podmínky pojmenovává jako „okolí“. Okolí chápe jako více faktorů působících na názorový profil respondentů. Následující graf analyzuje „složení“ informací, které poskytují různé informační kanály v maturantově okolí.

Graf č. 8: Informace od okolí o kvalitě vzdělávání na soukromých školách

Zdroj: autor práce

Poměrně vysoce zastoupený je názor, že není rozhodující, zdali je škola soukromá či státní. S touto prezentací názoru okolím se ztotožnila více jak polovina dotazovaných. Respondenti se v tomto názoru neliší nijak výrazně ani dle lokalit. Jako rozhodující faktor zdali je škola soukromá či státní nevnímá 53% dotazovaných studentů v Chotěboři. V Ledči nad Sázavou se pro výše uvedený názor vyslovilo 48% maturantů.

Z výzkumného vzorku hodnotí kvalitu vzdělání na základě informací od okolí na soukromých školách jako nižší 38% všech maturantů. V Ledči nad Sázavou se pro tento názor vyslovilo 36% maturantů, v Chotěboři bylo toto číslo nepatrně vyšší a ustálilo se na hodnotě 40%.

Celkem 11% dotazovaných se domnívá, že kvalita vzdělání, tak jak je prezentována okolím, je na soukromých školách vyšší než na státních. Jedná se o nejméně zastoupený názor oproti nabízeným variantám.

Jako pozitiva soukromých škol pojmenovali maturanti „individuálnější přístup vyučujících“, „větší množství praxe“, „odbornější výuka“, „zajímavé obory“, „lepší zaměstnání a plat“. V některých případech byla maturanty uváděna právě jako pozitivum soukromých škol jejich prestiž.

Ptáme-li se, jaké informace dává respondentům okolí (kamarádi, jiní lidé, média apod.), pak se ukazuje, že u maturantů nemají soukromé školy menší prestiž než školy státní. **Hypotéza se nepotvrdila.** Přes 50% maturantů touto optikou terciární stupeň vůbec nerozlišuje. Na přímé tvrzení, kde byla zmíněna právě prestiž terciárního vzdělávání, odpovědělo absolutním souhlasem 44% maturantů z celkového počtu, že prestiž terciárního vzdělání je rozhodující. Ukazatelem není to, zdali jedinec absolvuje soukromou či státní školu.

První hypotéza, která pracovala s otázkami ohledně náročnosti a preferencí respondentů, však na vyšší prestiž státních škol ukazuje. Vyhodnocení třetí hypotézy tak není zcela průkazné, vyžadovalo by si větší pozornost dotazníku a podrobnější výzkum.

ZÁVĚR

Prestiž a zájem o terciární vzdělání v naší moderní společnosti roste. Vyšší vzdělání má přínos jak pro jedince, tak i pro společnost. Jedinci jako takovému přináší terciární vzdělání lepší uplatnění na trhu práce, vyšší plat a mnohdy i vyšší uznání od společnosti a sociálního okolí.

Získává i společnost. Vzdělanější národ se vyznačuje vyšší produktivitou, snižují se sociální konflikty, roste ekonomika, zhodnocuje se lidský kapitál atp.

Pozitivní „dopady“ vzdělání jsou poměrně neoddiskutovatelné. Jiná může být optika pohledu na problematiku, rozdělíme-li terciární stupeň na soukromý a státní. Široká veřejnost může zaujímat poměrně jednoduchý názor na soukromé školství a to včetně maturantů. Maturanti středních škol se k soukromým vzdělávacím institucím staví různě, ale nepreferují je před školami státními.

V této bakalářské práci se autor snažil o objektivní zhodnocení problematiky státního a soukromého terciárního stupně vzdělávání. Zaměřil se na srovnání kvalit soukromých a státních škol, jejich negativ a pozitiv tak, jak je vnímají maturanti středních škol.

Autor práce se zabývá také samotným školným, tak jak ho vnímají maturanti. Školné neprezentuje jako záležitost čistě soukromých škol, hodnotí také názorový proud na zavedení školného i na státních školách.

Práce se soustřeďuje i na potencionální studenty terciárního stupně vzdělání a vymezuje základní typy středních škol – gymnázia, střední odborná učiliště, konzervatoře a střední odborné školy. V neposlední řadě se zabývá také maturitní zkouškou, jejíž úspěšné složení je primárním předpokladem pro studium na terciárním stupni vzdělávání.

Empirická část se opírá o kvantitativní metodu výzkumu, která používá dotazník. Za účelem zkvalitnění bakalářské práce byla data sbírána ve dvou lokalitách – Ledec nad Sázavou a Chotěboř. Uvedená dvě města byla v zajímavých případech porovnána a

interpretována autorem. Cílovou skupinu respondentů tvořili maturanti středních škol, konkrétně gymnázií. Celkový vzorek obsahoval sto dotazníků.

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zjistit, zdali maturanti preferují státní vysoké školy před soukromými. Tohoto cíle bylo dosaženo. Převážná část maturantů obou gymnázií upřednostňuje státní školy.

Největší pozitivum státních vysokých škol je podle maturantů možnost bezplatného vzdělávání. Na soukromých školách oceňují především individuální přístup, částečně prestiž soukromých vysokých škol, zajímavé studijní obory a požadavky v rámci přijímacího řízení.

Studenti středních škol vidí ve školném relativně velký problém. Autor práce se často setkával při zpracování dat jak s otázkou školného, tak i celkové finanční náročnosti studia na soukromých školách. Školné na státních školách bylo studenty odmítáno, na soukromých školách bylo označeno jako jedno ze zásadních negativ. Plánované zavedení školného na veřejných vysokých školách by mohlo značně změnit postavení soukromých vysokých škol, i názor veřejnosti (studentů) na ně. Mohlo by posílit konkurenceschopnost soukromých vysokých škol.

Pokud terciární vzdělání chápeme jako komplex a nerozdělujeme ho na státní a soukromý, maturanti si jeho význam pro další život uvědomují. I z tohoto důvodu byl vybrán vzorek gymnazistů. Autor pracoval s podloženou dedukcí, kdy předpokládal, že právě studenti tohoto typu středních škol budou rozhodnuti pro studium na vyšší odborné či vysoké škole.

Autor práce disponuje velice dobrou zkušeností ze soukromé vyšší odborné školy. Je také absolventem státního gymnázia. Dále se domnívá, že soukromé vysoké školy dokázaly oproti státním poměrně flexibilně a zdařile reagovat právě na relativně nový druh vyššího odborného studia. Zkrácením studia absolventům vyšších odborných škol konečně odbouraly vakuum a neprostupnost mezi vyšším odborným studiem a studiem na vysoké škole a mohou tak zvýšit svou atraktivitu pro určitou skupinu zájemců o studium.

Autor této práce se domnívá, že možnost studovat vysokou školu by měl mít každý maturant. „Sítím“ by neměly být právě zmíněné přijímací zkoušky, ale

předpoklady stačit vysokoškolskému studiu, včas a řádně plnit povinnosti, které vyplývají ze studia na terciárním stupni. Je pak na každém do jaké míry danou nabídku využije či nikoli.

Celkově je možné na základě výsledků výzkumu soukromým školám doporučit, aby se zaměřily na posílení svého dobrého obrazu v očích veřejnosti, aby se více prezentovaly na školách a vstoupily ve známost u maturantů. Vždyť jistě i jejich cílem je získávat kvalitní studenty, kteří pak mohou být nejlepší reklamou soukromé školy.

Seznam použité literatury

DAVID, D. *Bude vaše dítě studovat?*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2000. 145 s. ISBN 80-85947-46-3.

GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. 596 s. ISBN 80-7203-124-4.

HOLÝ, I. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Brno: MUNI, 1994. 65 s. ISBN 80-210-0985-3.

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 322 s. ISBN 80-7178-029-4.

RIPKOVÁ, H. *Vysoké školství v USA*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 110 s. ISBN 80-246-1151-1.

ŘEZNÍČKOVÁ, K. *Študenti a kantoři za starého Rakouska : České střední školy v letech 1867-1918*. 1. vyd. Příbram : Libri, 2007. 215 s. ISBN 978-80-7277-163-9.

URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2007. 163 s. ISBN 978-80-245-1313-3.

Internetové zdroje:

BERWID-BUQUOY J. poeta.cz [online] c2000, [cit. 2011-10-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.poeta.cz/citaty/kategorie/vzdelani>>.

MATĚJŮ, P. a kol. *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. 1. vyd. Praha: MŠMT, 2009. 80 s. ISBN 978-80-254-4519-8. [online]. c2009, [cit. 2012-2-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>.

ČERNÁ, L. Konzervatoř: SŠ, VOŠ a dřina v jednom. [online] c2000, [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.vysokeskoly.cz/clanek/konzervator-ss-vos-a-drina-v-jednom>>.

Český statistický úřad, czso.cz [online] 2011 [cit. 2011-12-18]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/610030925C/\\$File/403607k03.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/610030925C/$File/403607k03.pdf)>.

High school graduation examination in the United States. [online]. last modified on 10.4.2011. [cit. 2011-11-27]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/High_school_graduation_examination_in_the_United_States>.

Historie a vývoj vysokého školství. Soukromé vysoké školy a jejich vývoj od roku 2000. [online] c2010, [cit. 2012-02-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>>.

Le baccalauréat. [online]. c2011, [cit. 2011-11-27]. Dostupný z WWW: <<http://frenchfinest.wordpress.com/2011/06/12/le-baccalaureat/>>.

Nejčastěji pokládáné otázky. [online]. c2006, [cit. 2011-11-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/statni-maturita/nejcasteji-pokladane-otazky>>.

Nova maturita. [online]. c2011, [cit. 2012-2-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.novamaturita.cz/prezident-klaus-svym-podpisem-stvrdil-odklad-treti-povinne-zkousky-na-rok-2013-1404035484.html>>.

PROCHÁZKA, J. Oč jde u dosavadního projektu Státní maturity?. *Deník Referendum*, no. 8 [online]. c2010, [cit. 2011-11-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.denikreferendum.cz/clanek/2374-oc-jde-u-dosavadniho-projektu-statni-maturity>>.

Přehled soukromých vysokých škol. [online] [cit. 2012-02-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-verejnych-soukromych-skol>>.

STIBOROVÁ, E. Anglie: AS a A level kvalifikace. [online]. c2010, [cit. 2011-11-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.lochneska.cz/anglie-as-a-a-level-kvalifikace>>.

Strategický rámec vysokoškolské problematiky-pracovní verze, MŠMT 30. 3. 2011. [online]. c2011, [cit. 2012-2-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>.

Výsledky maturitní generálky: jednoduše fiasko. [online]. c2010, [cit. 2011-11-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.zapnimozek.cz/vysledky-maturitni-generalky-jednoduse-fiasko>>.

Zákony:

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném aj. vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Ostatní zdroje:

CHALUPSKÁ, L. *Postavení soukromých vysokých škol v České republice.* Znojmo 2010, 60 s. Bakalářská práce SVŠE.

ŽÁK, M., *Pohled očima maturantů středních škol na VOŠ.* Jihlava 2004, 66 s. Absolventská práce na SVOŠŠ

Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Počet vysokých škol dle druhu od roku 2000 – 2010.....	28
--	----

Seznam grafů

Graf č.1: Počet studentů v letech 2000-2020	35
Graf č. 2: Vývoj počtu studentů soukromých VŠ.....	40
Graf č. 3: Počet studentů u jednotlivých vědních disciplín.....	41
Graf č. 4: Názor maturantů ohledně přípravy na soukromých školách.....	49
Graf č. 5: Maturanti středních škol vs. školné.....	51
Graf č. 6: Chápání školného maturanty gymnázií.....	52
Graf č. 7: Míra spokojenosti absolventů soukromých škol se „svojí“ školou.....	54
Graf č. 8: Informace od okolí o kvalitě vzdělávání na soukromých školách	56

Seznam příloh

Příloha č. 1: dotazník

Vážení maturanti,

jsem student VŠ a dovoluji si Vás oslovit a zároveň poprosit o vyplnění tohoto dotazníku. Dotazování je anonymní a poskytnutá data budou použita pouze pro účely výzkumu, jehož výsledky zpracuji ve své bakalářské práci.

Vyberte si vždy jednu odpověď a zakroužkujte ji, pokud není uvedeno jinak.

1. Po složení maturitní zkoušky jsem rozhodnut-a:

- a. pokračovat ve studiu na soukromé VŠ (VOŠ)
- b. pokračovat ve studiu na státní VŠ (VOŠ)
- c. nastoupit do zaměstnání (popř. na ÚP)
- d. jiné.....

2. Jaké informace přináší Vaše okolí o kvalitě vzdělání na soukromých VŠ (VOŠ) školách?

- a. kvalita vzdělávání na soukromých školách je vyšší než na státních školách
- b. kvalita vzdělávání na soukromých školách je nižší než na státních školách
- c. není rozhodující, zdali je škola státní či soukromá

3. Znáte Vy osobně ze svého okolí absolventa soukromé vysoké (vyšší odborné) školy?

- a. ano
- b. ne

+ na následující otázku odpoví jen ti, kteří v předešlé otázce variantou „a“.

4. Pokud ano, jak je absolvent spokojen se „svojí“ soukromou vysokou (vyšší odbornou) školou?

- a. velmi spokojen-a
- b. spíše spokojen-a
- c. ani spokojen-a, ani nespokojen-a
- d. spíše nespokojen-a
- e. velmi nespokojen-a

5. Souhlasíte se zavedením školného i na státních VŠ (VOŠ)?

- a. ano
- b. ne
- c. nevím

6. Školné vnímám jako:

- a. cestu ke kvalitní výuce
- b. nutné zlo
- c. výraznou překážku v dalším vzdělání

7. Vyjádřete prosím souhlas či nesouhlas s následujícími několika výroky.

- a. Absolvent soukromé školy není rovnocenným partnerem absolventu státní školy.

souhlasím nevím nesouhlasím

- b. Absolvovat státní školu je těžší než absolvovat školu soukromou.

souhlasím nevím nesouhlasím

- c. Prestiž terciárního vzdělání je rozhodující. Je jedno, zda-li absolvuji státní či soukromou VŠ (VOŠ).

souhlasím

nevím

nesouhlasím

d. Náročnost studia na soukromých školách je obecně nižší než na státních.

souhlasím

nevím

nesouhlasím

8. Na státních školách oceňuji:

- a. možnost bezplatného vzdělávání
- b. možnost kvalitního vzdělávání
- c. nabídku zajímavých studijních oborů

9. Připraví podle Vašeho názoru soukromé školy absolventy lépe než školy státní?

- a. ano
- b. ne
- c. nevím

10. Můžete mi prosím říci, jaký máte zájem o další studium na soukromé škole?

- a. velký
- b. spíše velký
- c. ani velký, ani malý
- d. spíše malý
- e. malý

11. Můžete mi prosím říci, jaký máte zájem o další studium na státní škole?

- a. velký
- b. spíše velký
- c. ani velký, ani malý

d. spíše malý

e. malý

12. Z jakého důvodu byste chtěl-a studovat soukromou školu? Prosím odpověď krátce napište na připravený řádek.

.....

13. Na závěr se Váš ještě zeptám, zda-li byste mohl uvést nějaké pozitivum, či negativum soukromých škol oproti státním školám.

.....

14. Pohlaví

a. muž

b. žena

15. Navštěvované gymnázium

a. Chotěboř

b. Ledec nad Sázavou

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku

Milan Žák, VŠ Praha

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Milan Žák

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinovaná

**Název práce: Soukromý a státní terciární stupeň vzdělávání pohledem maturantů
na vybraných středních školách v kraji Vysočina**

Počet stran textu bez příloh: 65

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů české literatury a pramenů: 11

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 14

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Eva Teclová